

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895.

Andra Kammaren.

N:o 33.

Onsdagen den 24 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt föredragning särskilda utskottets i dess utlåtande n:o 1 afgifna förslag till *Lag om aktiebolag*, dervid i ordningen först förekom

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

§ 34.

Herr vice talmannen Östberg begärde ordet och yttrade: Då det lagförslag, som nu är under behandling och de i särskilda utskottets betänkande upptagna öfriga förslag äro synnerligen vidlyftiga, så skulle det säkerligen vinnas tid, om vid den följande föredragningen de särskilda §§ icke upplästes, utan endast deras nummer uppropades; och får jag därför hos herr talmannen hemställa, att de efterföljande §§ icke måtte behöfva uppläsas.

Denna hemställan bifölls; hvarefter den ifrågavarande paragrafen godkändes.

§ 35.

Godkändes jemväl.

§ 36 var så lydande:

Ordinarie bolagsstämma skall hållas inom åtta månader efter utgången af hvarje räkenskapsår. Å den stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jemte balansräkning för det förflutna året tillika med det utlåtande, som enligt 50 § bör af revisorerne afgifvas.

Minst åtta dagar före ordinarie bolagsstämma skall förteckning å de ärenden, som dervid skola förekomma, genom styrelsens försorg hållas för aktieegarne tillgänglig. Ärende, som ej varit å förteckningen upptaget, må ej vid stämman till afgörande företagas, der det ej omedelbart föranledes af förvaltningsberättelsen eller balansräkningen eller revisorerne utlåtande, eller ock enligt bolagsordningen skall vid stämman afgöras.

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

Vill aktieegare hänskjuta ärende till pröfning å stämman, göre hos styrelsen anmälan derom *minst fjorton dagar före stämman*.

I afgifven reservation hade deremot herr *Höglund* hemställt, att sista stycket af paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Vill aktieegare hänskjuta ärende till pröfning å stämman, göre hos styrelsen anmälan derom minst fjorton dagar före stämman, der ej annat af bolagsordningen föranledes.

Efter föredragning af paragrafen anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Den af utskottet föreslagna 36 § föreskrifver, att »ordinarie bolagsstämma skall hållas inom åtta månader efter utgången af hvarje räkenskapsår. Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jemte balansräkning för det förflutna året tillika med det utlåtande, som enligt 50 § bör af revisorerne afgifvas». Här har man enligt min mening icke ålagt styrelsen någonting annat än att *framlägga* förvaltningsberättelse jemte balansräkning m. m. Jag vet icke riktigt hvad utskottet kan hafva menat dermed. Har meningen varit den, att den, som sitter som ordförande i bolagsstämman, endast behöfver uppläsa nämnda berättelse och balansräkning, så torde herrarne finna, att det är nära nog omöjligt för de aktieegare, som äro närvarande vid stämman, att kunna fatta innehållet af hvad som uppläses och att kunna deröfver göra sina reflexioner. Jag tror därför att man i denna § borde inrymma eu bestämmelse om åliggande för styrelsen att icke allenast framlägga utan äfven utdela en del exemplar af nämnda handlingar till aktieegarne, så att dessa må hafva något skriftligt i sin hand att rätta sig efter vid möjligen blifvande diskussion inom bolagsstämman. Det sägs visserligen längre fram, i 48 §, att »förvaltningsberättelsen och balansräkningen skola minst en månad före stämman tillhandahållas revisorerne samt, tillika med desses utlåtande, minst åtta dagar före stämman hållas för aktieegarne tillgängliga». Men om nu så är att det finnes aktieegare, som äro boende på långt håll från platsen, der bolagsstämman hålles, så vore det ju alldeles orimligt att fordra, att hvarje sådan aktieegare, som vill hafva kunskap om denna berättelse, skulle resa en lång väg för att få densamma; och det är helt naturligt, att en aktieegare icke kan få del deraf genom att skrifva till styrelsen med begäran derom, ty icke lærer styrelsen vidtaga den åtgärden att afskrifva berättelsen och sända den på begäran. Jag tror därför, att man borde i denna § föreskrifva, att det skulle åligga styrelsen att icke allenast vid bolagsstämman framlägga, utan äfven utdela åtskilliga exemplar af berättelsen till vederbörande aktieegare. Det är visserligen sant, att det skulle föranleda en liten kostnad, ifall en 10 eller 25 exemplar skulle framläggas och utdelas vare sig i tryck eller skrift, men denna kostnad synes mig dock icke vara synnerligen afsevärd. Enligt den erfarenhet jag har från bolagsstämmor vid soc-

kerfabrikerna i Skåne delgifves berättelsen vanligen icke på annat sätt, än att den som sitter såsom ordförande helt enkelt läser upp densamma, och det har då visat sig, att, om i dessa handlingar förekomma sådana saker, hvilka styrelsen vill undvika att få närmare skärskådade, styrelsens ordförande, han må eljest hafva så starkt målföre som helst, läser upp desamma så tyst, att de knappast kunna af aktieegarne uppfattas; men att deremot, när det gäller sådana saker, som man vill skola komma till kännedom, han läser derom på ett helt annat sätt. Jag vill dessutom påpeka, att vid åtskilliga bolagsstämmor, som vid sockerfabrikerna hållits, aktieegarne påyrkat att erhålla del af berättelsen, men detta har alltid nekats af styrelsen. Detta är någonting helt naturligt vid sådana bolag, som icke vilja, att deras förvaltning och resultaten af densamma skola blifva för allmänheten kända.

Jag vill våra sockerfabriker allt väl; men jag vill dock icke, att man skall låta räkenskapernas granskning vid dessa fabriker få ega rum på sätt som hittills skett. Jag skall därför be att få yrka återremiss för att få § ändrad i det syfte, som jag antydt.

Herrar *G. Ericsson* från Stockholm och *Ivar Månsson* instämde häruti.

Vidare yttrade:

Herr Berglöf: På sätt utskottets betänkande utvisar, hafva jag och två utskottsledamöter från Första Kammaren reserverat oss mot denna §:s andra moment.

I de flesta aktiebolag hålles årligen endast en bolagsstämma. Man vill vid denna bolagsstämma söka upptaga till behandling och afgörande samtliga bolaget vidkommande angelägenheter och ärenden för att derigenom så mycket som möjligt undvika att betunga aktieegarne med extra bolagsstämmor. Vid den ordinarie bolagsstämman söker man sålunda att få utredt allt, som gäller det löpande året. Nu är det föreslaget, att minst åtta dagar före den ordinarie bolagsstämman skall en föredragningslista vara upprättad å de ärenden, som dervid skola förekomma, och hållas för aktieegarne tillgänglig, äfvensom att inga andra ärenden i regeln få vid stämman förekomma än de, som blifvit uppförda å listan, derest ej dessa ärenden stå i omedelbart sammanhang med förvaltningsberättelsen eller balansräkningen eller föränledas af revisorernas utlåtande, eller ock enligt bolagsordningen skola vid stämman afgöras. Men man har sig nogsam bekant, att mången gång ännu å sista dagen före en bolagsstämma kunna uppkomma viktiga spörsmål af så stor betydelse, att de böra blifva föremål för bolagsstämman behandling och afgörande. Om nu detta förslag blir lag, så skulle man icke vid den ordinarie bolagsstämman få afgöra sådana viktiga ärenden. Det torde vara ganska olämpligt att hafva en sådan bestämmelse för ärendens behandling och afgörande vid bolagsstämman. För stora bolag kan den ju spela en mindre viktig roll, ty extra bolagsstämma kan af dem hållas med jemförelsevis

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

mindre betungande kostnader och besvär; men för de mindre bolagen torde det vara ganska besvärligt att vara bundna af en dylik bestämmelse, då vid dem i allmänhet förvaltningen icke är så drifven, att icke just i sista stunden före den ordinarie bolagsstämman kunna uppmärksammas saker, som man gerna skulle vilja hafva afgjorda vid denna stämma. Derfor har jag jemte mina medreservanter ansett lämpligt att ur § 36 i bolagslagen borttaga detta andra moment. Man har dermed icke betagit aktiebolag, som sådant önskar, att få denna bestämmelse om framläggande af föredragningslista viss tid före bolagsstämman införd i sin bolagsordning. De små bolag åter, som icke vilja hafva denna stränga bestämmelse, kunna låta bli att införa densamma i sina bolagsordningar.

På grund af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka afslag å andra momentet i § 36, hvilken § alltså endast skulle omfatta det 1:a och 3:e momentet.

Vidkommande det af herr Jöns Bengtsson framställda yrkandet derom, att förvaltningsberättelsen m. fl. handlingar skulle vara tryckta och i flera exemplar hållas för aktieegarne tillgängliga vid bolagsstämman, så är det ju en mycket god tanke; men det torde vara obehöfligt att inrycka bestämmelse derom i en lag om bolag, då de bolag, som vilja ha sina förvaltningsberättelser i tryck eller skrift tillgängliga i flera exemplar, kunna inrycka bestämmelser derom i sina bolagsordningar.

På grund häraf får jag yrka bifall till förslaget i 1 och 3 momenten af föredragna §, men att 2:a mom. måtte derur utgå.

Herr *Jansson* i Taberg instämde häruti.

Herr Höglund: Äfven jag hyser mycken sympati för herr Jöns Bengtssons förslag om utdelande af tryckta förvaltningsberättelser. Jag tror dock, att det icke är nödvändigt att inrycka stadgande derom i denna lag. Enligt min åsigt skulle ofantligt mycket vara vunnet af det, som herr Bengtsson åsyftar, om man i lagen finge införd den i Kongl. Maj:ts förslag upptagna men i utskottets förslag uteslutna bestämmelsen om publicerande af balansräkningen. Kunde man åstadkomma detta, så vore det nog det mesta, som man kunde hoppas att vinna, och jag tror också, att denna åtgärd skulle göra till fyllest för sitt ändamål.

Hvad herr Berglöfs reservation beträffar, kan jag deremot alldeles icke gå in på dess syfte. Han talar om att det kan medföra olägenheter för bolaget att icke kunna vid stämman upptaga till behandling åtskilliga på sista dagarna tilläffventyrs uppdykande viktiga spörsmål. Detta kan nog vara sant, men dessa olägenheter kunna i de flesta fall undvikas, om styrelsen tänker sig litet för, helst dessa spörsmål i allmänhet icke gälla nya förhållanden, utan sådana som styrelsen bort kunna i tid uppmärksamma. Då stadgandet för öfrigt är förenadt med god ordning och till och med kan anses vara nödvändigt för att förebygga, att bolagsstämman i sista minuten skulle blifva öfverraskad med nya, kanske ganska

vidt gående förslag, hvilka icke varit för delegarne på förhand kända, eller åt hvilka de icke haft tid att egna sin uppmärksamhet, så kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets förslag oförändradt, äfven i den 2:a punkten.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Herr vice talmannen Östberg: Jag skall be att i likhet med den siste talaren få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt i den andra punkten.

Det är onekligen viktigt för aktieegarne att icke framställningar göras på sådant sätt, att aktieegarne icke blifva i tillfälle att tillräckligt sätta sig in i de förslag, som framläggas. Men om det i sista ögonblicket framkommer förslag, så blifva aktieegarne icke i tillfälle att tillräckligt sätta sig in i dem.

Jag vill erinra, att det numera finnes massor af bolag, hvilkas aktieegare äro spridda nästan öfver hela landet. Det är då tydligen icke möjligt för dessa aktieegare att sjelfva infinna sig på bolagsstämman för att der bevaka sina rättigheter, utan om de önska att få sina rättigheter bevakade, så måste de anlita ombud för att föra deras talan. Det blir då för dessa aktieegare ganska angeläget att vara i tillfälle att på förhand få kännedom om de viktigare frågor, som skola komma före vid bolagsstämman, så att de må vara i tillfälle meddela sina ombud instruktion för afgifvande af votum i dessa fall.

Jag tror därför, att man gör riktigast i att bereda aktieegarne den trygghet, som förslaget i denna punkt afser att bereda dem. På denna grund yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Gullåkra: De skäl, som af ett par talare anförts mot det förslag, jag tagit mig friheten framställa, äro, om jag ej missuppfattat desamma, hufvudsakligen sparsamhetsskäl. De anse, att det skulle blifva för dyrt för bolaget att låta trycka och utdela förvaltningsberättelser och balansräkningar. Jag tror dock icke, att den kostnaden skall blifva så stor, att man behöfver rygga tillbaka därför. Ty att aktieegarne få reda på, hvad som skall förhandlas, eller huru bolagets angelägenheter under förlidet är förvaltats, är verkligen värdt så mycket, att kostnaderna för tryckningen af ifrågavarande handlingar deraf uppvägas. Och om icke kammaren skulle vilja gå så långt, att bolagen ålades att trycka dessa berättelser, så borde väl åtminstone den bestämelsen kunna införas i lagen, att denna berättelse skall vara tillgänglig för aktieegarne några timmar förr än stämman börjar.

Jag tror, att det är alldeles nödvändigt, och att rättvisa och billighet fordra, att kammaren återremitterar paragrafen, så att man kan få en ändring i det syfte, som jag antyd, ty det är alldeles obilligt att fordra, att aktieegare, som icke hafva någon kännedom om bolagets angelägenheter, skola helt och hållet lita på revisorernas och styrelsens muntliga framställning utan att hafva någon ledning för sitt omdöme vid den diskussion, som på stämman kan uppstå.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Ola Bosson Olsson* och *Johansson* från Stockholm.

Herr Höglund yttrade: Då jag sist hade ordet, yttrade jag mig endast om de båda första punkterna af den föreliggande paragrafen. I fråga om tredje punkten vill jag nu yrka bifall till den reservation, jag der har afgifvit. Utskottets förslag innehåller der det stadgande, att om aktieegare vill hänskjuta ärende till pröfning å stämman, han skall hos styrelsen göra anmälan derom minst fjorton dagar före stämman. Denna bestämmelse kommer i kollision med ett stort antal bolagsordningar, och på den grund ber jag, att den måtte få ändras. I och för sig är icke så mycket mot innehållet att anmärka, men för att undvika en sådan kollision, som den jag nu omnämnt, anhåller jag, att punkten måtte få följande lydelse:

»Vill aktieegare hänskjuta ärende till pröfning å stämman, göre hos styrelsen anmälan derom minst fjorton dagar före stämman, *der ej annat af bolagsordningen föranledes.*» Det är endast de sista orden, som blifvit tillagda i det syfte jag nyss antydt.

Herr Hedin: Jag kan icke annat än anhålla, att kammaren behagade bifalla det yrkande, som blifvit framställt af herr Jöns Bengtsson.

Ingen lär väl kunna bestrida, att förevarande lag innehåller åtskilliga bestämmelser, som icke äro mera viktiga, ja, äfven bestämmelser, som äro mindre viktiga än det yrkande, som herr Jöns Bengtsson gjort. Befogenheten af detta yrkande har äfven från flere håll blifvit erkänd. Det är en ringa tröst att hänvisa till att man kan ersätta lagbestämmelsen genom en bestämmelse i bolagsordningen, ty det är icke säkert, att en sådan bestämmelse från början kommer in i en bolagsordning, och det kan finnas åtskilliga intressen, som förhindra, att den sedermera blir införd i bolagsordningen. Icke heller kan med skäl göras den invändningen, att man genom en återremiss af denna punkt skulle föranleda synnerligt besvär, då man i allt fall återremitterat åtskilliga andra delar af lagen, der en ändrings rätta formulering är kinkigare att finna.

Jag anhåller därför i likhet med herr Jöns Bengtsson om återremiss af nu ifrågakvarande paragraf.

Herr vice talmannen Östberg: Jag hyser för min del samma åsigt som flere af de föregående talarne, att det är i öfverensstämmelse med god ordning, att förvaltningsberättelsen tryckes och utdelas. Jag tror dock icke, att det är af den vikt, att en bestämmelse härom bör intagas i lagen. Och jag vill särskildt erinra om, att om i något enstaka fall en majoritet vid stämman icke vill medgifva berättelsens tryckande på bolagets bekostnad, så står det en hvar aktieegare fritt att ombesörja tryckning och utdelning af förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen, ty aktieegarne äro i tillfälle att taga kännedom om dessa handlingar. Och säkert är, att om man börjat med tryckning af dessa berätt-

telser, så lär nog stämman fortsätta denna tryckning på egen bekostnad. Jag tror därför icke, att det är skäl att nu göra någon ändring, då saken icke är af större vikt, än den synes mig vara.

Hvad beträffar herr Höglunds förslag till ändring af tredje stycket i paragrafen, kan jag icke heller se, att en ändring der kan vara nödvändig. Det kan visserligen icke vara någonting särskildt att anmärka mot hans yrkande, att man lägger till orden: »der ej annat af bolagsordningen föranledes», men så vidt jag kan förstå, så bör icke bolagsordningen innehålla, att *kortare* tid sättes, och vill man hafva *längre* tid bestämd, inom hvilken förslag till ärenden skola vara framställda, så står det hvarje bolag öppet att i sin bolagsordning införa en dylik bestämmelse.

Jag vill därför anhålla om bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr Jöns Bengtsson i Gullåkra: Det har af vice talmanen anförts såsom ett skäl, hvarför man icke borde införa den af mig föreslagna bestämmelsen i lagen, att det på bolagsstämma kunde beslutas om en sådan åtgärd, eller också kunde någon enskild aktieegare på egen bekostnad låta trycka och utdela dessa berättelser.

Hvad det första beträffar, så vill jag upplysa om, att det i åtskilliga bolag är alldeles omöjligt att åstadkomma ett sådant beslut, som att de ifrågavarande berättelserna skulle tryckas, just därför att de stora aktieegarne motsätta sig ett sådant beslut.

Och hvad beträffar det andra, att en enskild aktieegare kunde taga del af dessa handlingar och på egen bekostnad låta trycka och utdela dem, så förefaller det mig egendomligt, att man på detta sätt vill ålägga enskilda aktieegare kostnader, som man drager sig för att ålägga bolagen sjelfva.

Jag tror därför, att detta skäl icke alls kan tillerkännas någon synnerlig kraft och verkan, och vidhåller därför mitt förre yrkande.

Herr Jonsson i Hof: Det kan ju vara rätt, att för de stora bolagen med deras omfattande affärsverksamhet det tillägg, som herr Jöns Bengtsson yrkat, skulle vara väl på sin plats. Men man får komma ihåg, att denna bestämmelse skulle komma att gälla äfven för mycket små bolag, hvilkas affärsverksamhet icke är af den omfattning, att deras förvaltningsberättelser och balansräkningar kunna förtjena att tryckas. Det kan ju i de bolag, der sådant är på grund af omfattningen af bolagets verksamhet lämpligt, i bolagsordningen införas bestämmelse om att tryckning skall ega rum.

Jag ber därför att få yrka bifall till första stycket i paragrafen, sådant det föreligger i utskottets förslag.

Herr Berglöf: En generel anmärkning, som blifvit gjord mot denna lag, är, att den innehåller allt för många detaljbestämmelser. Hela lagen är nära nog att likna vid en bolagsordning, och man har ansett olämpligt att i en civillag intaga en sådan massa små-

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

saker, hvilka i regel borde öfverlätas åt det privata aftal, som bestämmes i bolagsordningen. Den sak, som denna §:s mom. 1 omfattar, hör obestriddigen till dem, som respektive bolags delegare sjelfva borde kunna bestämma om. Vi böra nogsammt skilja på bolag, som hafva ett stort grundkapital, t. ex. 5 millioner kronor, och sådana med endast 5,000 kronor. Det är mycket olika förhållanden rådande med afseende på dessa stora och små bolag. Ett bolag på 5 millioner kronor kan tillåta sig att i ifrågavarande hänseende göra huru som helst; det kan låta trycka sina förvaltnings- och revisionsberättelser på det finaste papper med guldkant, utan att detta kännas betungande för bolaget. Men det bolag, som arbetar under små förhållanden, har icke råd att låta trycka sina revisions- och förvaltningsberättelser. I de små bolagen går det vanligen så till, att några dagar förut eller kanske samma dag som bolagsstämman skall hållas, göres en öfversigt öfver bolagets räkenskaper och förvaltning, och detta kan ske på ett par timmar. Revisorerna komma till den aflägsna plats, der bolaget har sin verksamhet, samt verkställa revisionen och omedelbart derefter sammanträder bolagsstämman. Revisionen sker genast före stämman för att bespara vederbörande kostnaderna för dubbla resor till den aflägsna trakt, der bolagsstämman skall sammanträda. På denna ort finnes kanske icke något tryckeri, och det kan till och med vara svårt att få tag i personer, som kunna skriva ut revisionsberättelsen. Det kan väl då icke vara lämpligt att i lagen intaga bestämmelse derom, att alla bolag skola utgifva tryckta eller i flera exemplar utskrifna revisions- och förvaltningsberättelser, utan man borde väl kunna öfverlemna åt bolagen att i detta afseende förfara på sätt de anse lämpligast. Låt de stora bolagen trycka sina berättelser att utdelas till deras tusentals aktieegare, men låt också de små bolagen lemna sina aktieegare kännedom om förvaltningen på det sätt, som de sjelfva anse förmånligast. Bestämmelsen derom kan mycket väl intagas i bolagsordningen, utan att Riksdagen och regeringen behöfver befatta sig dermed.

Jag anser det sålunda olämpligt att införa denna bestämmelse i en civillag.

Beträffande mom. 2 har jag ungefär samma anmärkningar att framställa. Skall det vara nödigt att äfven för de små bolagen fastslå, att de skola hafva föredragningslistan klar minst åtta dagar före bolagsstämman? Detta kan nog lämpa sig bra för stora bolag, men icke för små sådana. Det synes mig, som om man äfven i detta afseende borde kunna öfverlemna åt delegarne i bolaget att genom bolagsordningen bestämma, huruvida de vilja hafva föredragningslistan färdig 8 eller 30 dagar före stämman eller först på samma dag. Det torde vara alldeles onödigt att regering och Riksdag föreskrifver huru härmed skall ske.

Mot det af herr Höglund i hans reservation föreslagna tillägg till sista mom. af denna § vill jag erinra, att detta tillägg är obehöfligt. Ty vare sig detta tillägg göres eller icke, äro vederbörande berättigade att i bolagsordningen intaga bestämmelse om den tid,

inom hvilken ett ärende skall vara inlemnadt till styrelsen för att kunna behandlas å bolagsstämman.

Jag yrkar på grund häraf bifall till min reservation eller att 2 mom. måtte ur denna § utgå.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Herr Fjällbäck: Mot det af herr Jöns Bengtsson nyss framställda förslaget har gjorts den invändning, att tryckning af styrelse- och revisionsberättelse skulle vålla bolaget väsentliga utgifter. Denna farhåga anser jag för min del oberättigad, ty denna tryckningskostnad belöper sig i de flesta fall kanske endast till omkring 10 kronor.

Den siste talaren sade, att det finnes trakter af vårt land, der skrifkunnigheten vore ganska ringa och der inga tryckerier funnos. Ja, men så stor är nog icke okunnigheten der, att man icke kan få några exemplar af dessa berättelser utskrifna, om man icke har till sitt förfogande en hektograf för att dermed taga några kopior. Det synes mig visserligen öfverflödigt att nu i lag bestämma, att *tryckta* förvaltnings- och revisionsberättelser skola företes, utan man bör endast bestämma, att dessa berättelser skola finnas tillgängliga i flera exemplar, så att bolagsmännen få tillfälle att taga del af dem. Derigenom blir ju bolagets ställning allmänt känd, hvilket man ju åsyftat med det s. k. publicitetssystemet.

Man är vanligen mycket öm om aktieegarne, innan man riktigt fått in dem i bolaget, men det torde vara lika viktigt att äfven sedermera skydda dem för möjliga öfverraskningar, åstadkomna af mindre hederliga styrelseledamöter.

Jag tror därför, att det skulle vara till gagn för aktieegarne, om man intoge i lagen en bestämmelse i det syfte, som herr Jöns Bengtsson nyss nämnde, och för min del instämmer jag i hans yrkande i detta afseende.

Herr Höglund: Hvad herr Berglöf nyss yttrade om min reservation tyckes grunda sig på någon missuppfattning af densamma. Han förestälde sig, att enligt lagtextens lydelse bolag skulle hafva rätt att i bolagsordningen intaga bestämmelse om annan tid än i denna § sägs för anmälan till styrelsen af ett ärende, som skulle förekomma till pröfning å bolagsstämman. I denna §:s sista mom. står dock, att anmälan skall göras *minst* 14 dagar före stämman, och detta är icke något subsidiärt utan ett villkorligt gällande stadgande, efter hvilket alla bolag hafva att rätta sig, oberoende af hvad som står i bolagsordningen eller icke. Alltså har hvarje aktieegare rätt att, utan afseende å hvad som står i bolagsordningen, få ett ärende pröfvadt af stämman, om han gör anmälan derom minst 14 dagar före stämman.

Det är på denna grund min reservation har fog för sig och på samma grund måste jag också vidhålla mitt yrkande om bifall till densamma.

Herr Ola Bosson Olsson: För min del kan jag icke heller förstå, att det, på sätt en talare nämnde, skulle vålla bolagen några afse-

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

värda utgifter, om de äläggas att trycka förvaltnings- och revisionsberättelse. En annan talare har också redan framhållit, att kostnaden därför icke kan beräknas till mera än 10 à 20 kronor, och detta är väl icke något att fästa sig vid, äfven om det gäller ett litet bolag.

Man har också sagt, att bestämmelsen om huru berättelserna skola komma till allmänhetens kännedom, lämpligen kunde intagas i bolagsordningen. Men man torde erinra sig att, då aktieteckning sker, är ingen bolagsordning uppgjord; detta sker först efter aktieteckningen. Låt om oss nu tänka oss ett aktiebolag med 5,000 kronors kapital. I detta bolag hafva 3 personer tecknat sig för 1,000 kronor vardera. De öfriga hafva tecknat sig för mindre belopp. Då blifva med all säkerhet de öfriga aktieegarne, som hafva mindre del i bolaget, öfverröstade af dessa 3 personer, i fall dessa icke vilja hafva berättelserna tryckta. Jag anser därför, att kammaren bör bifalla det af herr Bengtsson i Gullåkra framställda yrkande, att tryckta såväl styrelse- som revisionsberättelser skola vara tillgängliga för bolagsmännen åtminstone några timmar samma dag som bolagsstämman hålles. Detta synes mig vara en billig begäran. Men bestämmelsen derom bör intagas i sjelfva lagen, ty annars kommer den säkerligen aldrig in i bolagsordningen. De stora aktieegarne komme nog att sätta sig deremot och bolagsordningen uppgöres på sätt de behaga.

Jag ber sålunda att få instämma i herr Jöns Bengtssons yrkande.

Herr Hedin: En af de mycket ärade reservanterna från utskottet har erinrat om den stora skilnaden mellan ett 5-millioners och ett 5-tusen kronors bolag. Jag vill till svar derpå erinra om, att möjligheten att tillgodose mitt intresse och tillvarataga min rätt förtjenar lika mycket afseende, om jag är medlem af ett 5-tusen kronors bolag, som om jag är det af ett 5-millioners bolag.

Hvad för öfrigt kostnaden angår, så kan min ärade granne till venster intyga, att han i årtal har för 16 kronor tryckt både styrelseberättelse och revisionsberättelse, så att från den synpunkten torde man knappast kunna utgå för att afskrämma från bifall till herr Jöns Bengtssons förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkanden, som derunder förekommit, beslöt kammaren att till utskottet återremittera paragrafen.

§ 37.

Godkändes.

§ 38 hade följande lydelse:

Har styrelsen ej senast fjorton dagar efter påfordran, hvarom i 37 § är sagt, utlyst bolagsstämman att hållas inom en månad, der

ej annat af bolagsordningen föranledes, eller underlåter styrelsen att i föreskrifven ordning kalla aktieegarne till ordinarie bolagsstämma, har magistrat eller kronofogde i orten att, på anmälan af aktieegare, ofördröjligen utlysa bolagsstämma.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Herr Eklundh från Lund begärde ordet och yttrade: Det är väl sant, att det stadgande, som denna paragraf innehåller, mycket sällan torde komma att tillämpas. Men jag undrar dock, om icke konsekvensen skulle fordra, att de myndigheter, som här finnas omnämnda, magistrat och kronofogde, utbytas mot öfverståthållareembetet i Stockholms stad och Konungens befallningshafvande i landsorten. Som herrarne finna, har nemligen i 12 § Kongl. Maj:ts föreslagit, att stiftelseurkunden skulle ingifvas till magistrat eller kronofogde i den ort, der bolagets styrelse komme att hafva sitt säte. Detta har utskottet ändrat så, att stiftelseurkunden bör ingifvas, »om bolagets styrelse skall hafva sitt säte i Stockholm, till öfverståthållareembetet och i annat fall till Konungens befallningshafvande i länet».

Då synes det mig, som om, när denna stiftelseurkund är ingifven till Konungens befallningshafvande, det borde vara denna myndighet och för Stockholms stad öfverståthållareembetet, som skulle hafva skyldighet att sammankalla bolagsstämma i syfte, som denna paragraf nämner.

Det är på sådan grund, som jag nu tager mig friheten yrka, att paragrafen må förändras derhän, att den blir lika lydande med utskottets förslag till och med orden »till ordinarie bolagsstämma, har», men att den derefter kommer att lyda: »*om bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm, öfverståthållareembetet och i annat fall Konungens befallningshafvande i länet* att, på anmälan af aktieegare, ofördröjligen utlysa bolagsstämma.»

På detta yrkande, herr talman, vågar jag nu anhålla om proposition.

Herr Berglöf: Utskottet har nog iakttagit, att det är en hel del olika myndigheter, som hafva att behandla ärenden, som förekomma i denna lag, och man skulle naturligtvis hafva ansett det vara behagligare och lämpligare, om man kunnat hänskjuta denna behandling till en och samma myndighet, men detta låter sig näppeligen göra. Man vet, att Konungens befallningshafvande äro öfverhopade med en hel del göromål, och man bör således icke till denna myndighet hänvisa andra angelägenheter och ärenden än sådana, som äro af den art, att de oafvisligen måste af den behandlas.

Den nu ifrågavarande åtgärden är emellertid af en jemförelsevis så underordnad beskaffenhet, att den icke behöfver behandlas af Konungens befallningshafvande eller öfverståthållareembetet, utan mycket väl kan behandlas af magistrat och kronofogde.

För öfrigt skulle det för allmänheten vara förenadt med större besvär att i dessa frågor vända sig till Konungens befallningshafvande,

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

då den i de flesta fall har magistrat eller kronofogde att tillgå på närmare håll.

Det är på dessa skäl, herr talman, som utskottet icke har velat göra någon ändring i denna paragraf, och jag hemställer därför, att kamraren måtte besluta i öfverensstämmelse med utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Paragrafen godkändes sådan den af utskottet föreslagits.

Efter föredragning vidare af § 39 anförde:

Herr Melin: Såsom bekant, är det ett önskningsmål, att de tvister, som möjligen uppkomma rörande dessa bolags förvaltning — och hvarom i denna paragraf är fråga — rörande stämmobesluts giltighet, må blifva snart afgjorda: Skulle nu den lydelse af denna paragraf, som utskottet föreslagit, godkännas, så fruktar jag, att möjligheten att afgöra sådana tvister genom skiljemän skulle blifva betagen de bolag, som hädanefter bildades, och detta tror jag och många med mig skulle komma att verka skadligt.

Det är därför som jag hemställer, huruvida det icke borde vidtagas en sådan ändring i denna paragraf, att tvister, hvarom här talas, kunde få afgöras genom skiljemän. Om jag får understöd för denna åsigt, torde det vara skäl att återremittera paragrafen i nu angifna syfte. Jag ber för min del att få yrka återremiss.

Herr vice talmannen Östberg: Så vidt jag uppfattat meningen med denna paragraf, skulle den icke utesluta rätten för de bolag, som det önska, att i sina bolagsordningar intaga bestämmelse om, att sådana tvister skola afgöras genom skiljemän.

Deremot innehåller paragrafen en bestämmelse, att stämning å bolag i det i paragrafen omnämnda fall skall göras inom 2 månader från viss dag. Det är egentligen tidsbestämmelsen, som här är af vikt, och jag tror, att det är angeläget att utsätta viss tid, inom hvilken sådan stämning skall ske.

Då jag, som sagdt, tror, att paragrafen icke lägger hinder i vägen för de bolag, som det önska, att i sina bolagsordningar införa bestämmelse om, att skiljemän i dylika fall skola användas, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

§ 40.

Godkändes.

§ 41 lydde sålunda:

Stämning eller annat offentlig myndighets bud skall anses

hafva kommit aktiebolag till handa, då någon af styrelsens ledamöter i laga ordning erhållit del deraf.

Vill styrelsen klandra beslut, som å bolagsstämma fattats, eller eljest kära till bolaget, *kalle aktieegarne till bolagsstämma för val af ombud att i den tvist föra bolagets talan. Stämning skall anses delgifven, då den blifvit å stämman föredragen; dock vare i fall, som i 39 § afses, styrelsens rätt till talan bevarad, om inom der stadgad tid stämman blifvit utlyst att ofördröjligen hållas.*

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Andra stycket i denna § var i Kongl. Maj:ts förslag så lydande:

Stämning eller annat offentlig myndighets bud skall anses hafva kommit aktiebolag till handa, då någon af styrelsens ledamöter i laga ordning erhållit del deraf.

Vill styrelsen *eller ledamot deraf* klandra beslut, som å bolagsstämma fattats, eller eljest kära till bolaget, *delgifve stämningen bolagets revisor eller, der flere revisorer äro utsedde, någon af dem; och ällige det den, som af stämningen erhållit del, att ofördröjligen kalla aktieegarne till bolagsstämma för val af ombud att i den tvist föra bolagets talan;*

och hade herr *Berglöf* i afgifven reservation tillstyrkt godkännande af paragrafen, sådan den af Kongl. Maj:t föreslagits.

Efter föredragning af paragrafen anförde:

Herr Berglöf: Mot § 41 mom. 2 har jag afgifvit en reservation, och det på den grund, att jag anser, att det förslag, som utskottet gjort, är besvärligare, kostsammare och mera tidsödande, än det förslag, som föreligger från Kongl. Maj:t. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skall, om styrelse eller ledamot deraf vill klandra beslut, som fattats å bolagsstämma, eller i öfrigt kära till bolaget, stämningen delgivas en af bolagets revisorer, och denne revisor har sedan att kalla aktieegarne till sammanträde för att de må på bolagsstämma fatta beslut angående talans förande i den anhängiggjorda tvisten. Enligt utskottets förslag skall deremot extra bolagsstämma sammankallas för mottagande af stämningen. Jag kan icke rätt fatta, att det behöfves den stora apparaten af bolagsstämmas sammankallande för att taga emot stämning, utan det kan en revisor mycket väl göra, och sedan må bolagsstämma sammankallas för att man må fatta det beslut, som kan föranledas af stämningen.

På grund häraf synes det mig, att utskottet bort stanna vid Kongl. Maj:ts förslag, och tager jag mig därför friheten yrka bifall till detta oförändradt.

Herr *Eklundh* från Lund förklarade sig instämma med herr Berglöf.

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

Herr vice talmannen Östberg yttrade: Den bestämmelse i § 41, som här är omtalad, afser uti Kongl. Maj:ts förslag en utvidgning af revisorernas myndighet på det sätt, att revisorerna skulle ega att i vissa fall sammankalla bolagsstämma. Jag tror emellertid icke, att den allmänna meningen anser en sådan bestämmelse behöflig eller lämplig. Revisorerna hafva hittills icke haft annan rätt än att granska bolagens förvaltning och att framlägga resultatet deraf för aktieegarne, som sedan ega att besluta med anledning af den framställning revisorerna gjort. Jag tror också, att detta är den rätta ställning, som revisorerna böra intaga.

Då det nu är fråga om att styrelsen önskar klandra beslut, som på bolagsstämma fattats, så synes det vara den enklaste och naturligaste utvägen, att styrelsen sammankallar bolagsstämma, och jag kan icke se, att man i något afseende skulle vinna någon fördel, om stämman skulle sammankallas af revisorerna. Styrelsens skyldighet i detta fall är ju tydlig och klar, och dess intresen tillvaratagas på detta sätt lika väl.

Då jag som sagdt icke kan finna, att det skulle medföra någon fördel för aktieegarne, att kallelse utfärdades af revisorerna, så ber jag att få yrka bifall till den formulering af paragrafen, som utskottet föreslagit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de olika yrkan- dena, blef paragrafen af kammaren godkänd med den lydelse, som af utskottet föreslagits.

§§ 42—47.

Godkändes.

För § 48 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Den förvaltningsberättelse, som styrelsen, efter ty i 36 § sägs, har att för hvarje år å bolagsstämma framlägga, skall uttryckligen anfifva den vinst eller förlust, som af rörelsen under året uppkommit.

Förvaltningsberättelsen och balansräkningen skola minst en månad före stämman tillhandahållas revisorerne samt, tillika med desses utlåtande, minst åtta dagar före stämman hållas för aktieegarne tillgängliga.

Herr Höglund hade i afgifven reservation yrkat, att dertill måtte fogas ett tredje stycke, så lydande:

Balansräkningen med de rättelser och tillägg, som kunna å bolagsstämma beslutas, skall, ofördröjligen efter det den blifvit slutligen pröfvad och sist inom tre månader från det den å bolags-

stämma framlades, genom styrelsens försorg ingifvas till registreringsmyndigheten.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Efter föredragning af paragrafen anförde:

Herr Höglund: Mot denna paragraf har jag afgifvit en reservation.

Jag anser nemligen, att utskottet icke bort stryka den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen om publicerande af balansräkningen, åtminstone icke utan att ersätta denna bestämmelse med någonting annat. Det har sagts, att balansräkningen är en fullkomligt enskild sak, som icke anginge någon annan än bolaget sjelft. Men jag undrar dock, om det icke kan anses, att bolaget till gengäld för de legala förmåner, som det åtnjuter af samhället, äfven har någon skyldighet att medgifva samhället kontroll öfver det sätt, hvarpå det sköter sina åligganden. Detta erkännes ju allmänt med afseende på bankbolagen; der är det ingen menniska, som gör invändningar mot, att de skola publicera sina balansräkningar. Jag erkänner visserligen, att det är skilnad på bankaktiebolag och vanliga aktiebolag, men det är dock en skilnad mera till graden än till arten.

Om man därför skulle draga sig för att fordra, att balansräkningar skola för alla bolag publiceras, så tror jag, att man så till vida skulle kunna tillmötesgå det allmännas kraf, att man medgäfve, att aktiebolag skulle åläggas att ingifva sina balansräkningar till inregistreringsmyndigheten.

Jag hemställer därför, att till utskottets förslag till lydelse af § 48 måtte fogas ett tredje stycke, så lydande:

»Balansräkningen med de rättelser och tillägg, som kunna å bolagsstämma beslutas, skall, ofördröjligen efter det den blifvit slutligen pröfvad och sist inom tre månader från det den å bolagsstämma framlades, genom styrelsens försorg ingifvas till registreringsmyndigheten.»

Som herrarne finna, är denna ordalydelse, som finnes upptagen i min reservation, fullkomligt lika med den i den kongl. propositionen föreslagna, men med det undantag, att i sista satsen, der det i den kongl. propositionen föreskrifves, att balansräkningen skall genom styrelsens försorg införas i allmänna tidningarne, jag i stället föreslagit, att de blott skulle ingifvas till registreringsmyndigheten.

Herr vice talmannen Östberg: Då utskottet velat utesluta det sista stycket i § 48, så har det skett därför, att utskottet ansett, att ett aktiebolags verksamhet är en rent enskild verksamhet. Deraf följer att redogörelsen för bolagets räkenskaper är en sak, som i första hand angår endast aktieegarne. Och om man ville säga, att bolagets ställning i någon mån äfven angår personer, som med bolaget träda i affärsförbindelse, så finnes ju alltid den utvägen öppen

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

för dessa personer att vid ingående af affärsförbindelser begära att få del af bolagets ställning enligt sist afgifna revisionsberättelse.

Men att deremot den stora allmänheten skulle hafva ett berättigadt anspråk att få del af alla aktiebolags ställning, kan jag för min del icke förstå. Jag tror icke att det är någon rättighet och tror icke heller att det skulle vara till gagn. Det är deremot ett annat förhållande i fråga om bankbolag. Ty i fråga om dessa, är det icke blott en och annan, som träder i affärsförbindelse med de samma; utan det är hela den stora allmänheten, som har intresse af att veta ett bankbolags ställning. — Då jag alltså anser det vara en oberättigad fordran, att alla aktiebolag skulle låta offentliggöra sina balansräkenskaper, hemställer jag om bifall till utskottets förslag oförändradt.

Vidare yttrades icke. Utskottets förslag godkändes.

§ 49.

Godkändes.

§ 50 var så lydande:

Styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skola granskas af en eller flere revisorer. Öfver granskningen skall för hvarje år skriftligt utlåtande afgifvas.

Val af revisor må ej afse längre tid än två år. Revisor må, ändå att den tid, för hvilken han blifvit vald, ej gått till ända, kunna genom beslut å bolagsstämma från uppdraget skiljas.

Hvad i 46 § är om styrelse stadgadt skall ega motsvarande tillämpning å revisorer.

I motion n:o 92 inom Andra Kammaren hade herr *O. H. Ström* hemställt: »att Riksdagen måtte besluta, att aktiebolags böcker, räkenskaper och andra handlingar skola vara tillgängliga för aktieegarne, samt att denna bestämmelse skall intagas i blifvande lag om aktiebolag».

Ordet begärdes af herr *Ström*, som yttrade: Utskottet har såsom skäl för afstyrkande af min motion om införande i lagen om aktiebolag af en bestämmelse om aktieegares rätt att taga del af ett aktiebolags böcker, räkenskaper och andra handlingar anført:

att Kongl. Maj:ts förslag innehåller väsentligen skärpta bestämmelser om revision;

att, om dessa bestämmelser i något fall anses otillräckliga, intet hinder möter att i bolagsordningen intaga ytterligare föreskrifter rörande granskning af förvaltningen; samt slutligen

att det ej kan vara tillrädligt att ålägga alla aktiebolag en så besvärlig och ur affärshemlighetens synpunkt farlig uppsigt som den af mig föreslagna.

Jag kan dock icke finna de af utskottet för afstyrkandet angifna skälen hafva så särdeles stor vikt.

De af utskottet åberopade skärpta bestämmelserna för revisionen ästadkomma visserligen någon, men icke så särdeles mycket större säkerhet för underslef än förr, enär det icke finnes någon bestämmelse i lagförslaget, huru en enskild aktieegare skall gå till väga för att kunna få reda på revisorers underlåtenhet att göra anmärkningar, der sådana bort göras, eller på hvad sätt han skall kunna få kännedom om, huru styrelsen skött bolagets angelägenheter samt om oegentligheter blifvit begångna, såvida revisorerna af ett eller annat skäl underlåtit att i revisionsberättelsen härom underrätta aktieegarne. Om i ett bolag, såsom stundom är fallet, det öfvervägande antalet aktier innehafves af närmare släktingar och intimare vänner, händer det ofta, att dessa inom sig utse styrelsemedlemmar, icke alltid tagande tillbörlig hänsyn till personernas lämplighet för uppdraget, utan mången gång hufvudsakligast för att bereda dem goda inkomster genom högre arfvoden eller andra förmåner. Icke heller till revisorer utses uti dylika bolag alltid de lämpligaste personerna, utan ofta nog sådana, som anses icke vara så stränga eller så hemmastadda i affärens bedömande, att de genom väsentliga anmärkningar kunna ästadkomma obehag för vederbörande, utan på sin höjd »sila mygg, men svälja kameler». I dylika bolag är det till betryggande af minoritetens rätt af den allra största vikt, att den mindre aktieegaren eger att sjelf taga del af räkenskaper och handlingar för att sjelf kunna bedömma, huruvida han bör kvarstå som aktieegare eller genom försäljning af aktierna, medan de ännu hafva något värde, söka rädda, hvad räddas kan. Då i 7 § uti förslaget om lag för handelsbolag stadgas, att äfven bolagsman, som icke deltager i förvaltningen (han kan till och med hafva blifvit skild derifrån på grund af 6 § i samma lagförslag) eger, när uppenbart hinder i bolagets verksamhet derigenom icke välås, granska bolagets räkenskaper och taga del af dess angelägenheter, inser jag icke, hvarför en oförvitlig delägare i ett aktiebolag skall vara förvägrad samma rätt. I §§ 49 och 52 af aktielagen stadgas visserligen, att styrelsemedlemmar och revisorer äro för bolaget ansvarsskyldiga, men jag inser ej, huru denna ansvarsskyldighet skall kunna göras gällande, om endast de personer, som det angår, ega kunskap om, hvad som bör beifras, därför att aktieegarne icke haft rätt att ur böcker och räkenskaper inhemta kännedom härom.

Utskottet säger, att, om de skärpta revisionsbestämmelserna i något fall anses otillräckliga, intet hinder möter att i bolagsordningen intaga ytterligare föreskrifter rörande granskning af förvaltningen, men aktieegarne böra väl, om sådana ytterligare bestämmelser icke finnas i bolagsordningen intagna, genom föreskrifter i aktielagen så mycket som möjligt vara skyddade mot att blifva bedragna af oredliga styrelsemedlemmar och revisorer. De bestämmelser härom, som finnas i aktielagen, böra därför under alla förhållanden vara sådana, att de kunna tillämpas, hvilket ej blir fallet, om aktieegarne icke genom bestämmelser i lagen sättas i tillfälle att kunna

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Fortf.)*

kontrollera styrelsemedlemmar och revisorer. Dessutom torde det ofta blifva svårt att i bolagsordningen få in dylika bestämmelser, och skall en redan gällande bolagsordning ändras i detta syfte, torde det blifva ännu svårare samt förslaget derom afvisas, såsom varande chikanöst, personligt förolämpande o. s. v. Finnes deremot en dylik bestämmelse som den af mig föreslagna intagen i aktielagen, blir förhållandet annorlunda, då alla aktiebolag blifva likställda i detta afseende.

Utskottets påstående, att den af mig föreslagna kontrollen skulle blifva besvärlig, bör ej utgöra något skäl, om derigenom de enskilda aktieegarnes fördelar betryggas. Dessutom är ju ej meningen, att bolagets styrelse skall besväras med böckers och räkenskapers tillhandahållande när som helst och huru ofta som helst, utan blott då det icke vållar uppenbart hinder i bolagets verksamhet.

Utskottet säger slutligen, att den af mig föreslagna uppsigten skulle ur affärshemlighetens synpunkt kunna blifva farlig för ett bolag. Sådan fara kan dock enligt min åsigt lika väl åstadkommas af lösmynta styrelsemedlemmar och revisorer, för hvilka tystlåtenhet man icke har större garantier, då de icke äro edsvurna, än för en enskild aktieegares, hvars intresse väl sammanfaller med bolagets lika mycket som styrelsemedlemmens eller revisorens, hvilka dessutom icke alltid äro aktieegare. För öfrigt behöfver väl en redbar affärsverksamhet icke sky ljuset, utan bör den tvärtom vinna större tillit, då det är känt, att hvarje delegare eger rätt att erhålla inblick i affärens skötsel och tillstånd. Blott en osund affärsverksamhet kan till en tid hafva fördel af hemlighetsmakeriet för att så länge som möjligt kunna uppskjuta den omsider oundvikliga kraschen.

Då i senare tider, såsom allmänt är bekant, större underslef skett, underlättade af styrelsemedlemmars eller revisorers slapphet, godtrogenhet eller undseende, tror jag det skulle blifva en helsosam hållhake för den oredlige direktören, styrelsemedlemmen eller räkenskapsföraren, om han visste, att hvarje aktieegare, äfven den minsta, hvilken stund som helst kunde komma för att taga del af räkenskaperna, innan spåren af någon så kallad oegentlighet hunnit igensopas till den på förut bestämd tid återkommande ordinarie revisionen.

Det är i synnerhet för den mindre aktieegaren, som kanske har hela sitt lilla hopsparade kapital placeradt i ett aktiebolag, af största vigt att när som helst kunna få se, huru affären skötes, hvilket vid en revision blott allt för ofta med helt lätt hand vidröres. Man kan visserligen invända, att aktieegaren har ju rätt att hos bolaget göra anmärkningar mot förvaltningen, men huru detta skall kunna ske, då han icke haft rätt att på grund af ett uttryckligt stadgande i aktielagen ur bolagets räkenskaper hemta material till sina anmärkningar och bevis för deras riktighet, kan jag ej fatta. Han blir då uteslutande hänvisad att rätta sig efter hörsagor och smygande misstankar, som kunna vara alldeles ogrundade, och kan härigenom, då misstankarne blifvit vidt spridda, mycket större

skada tillskyndas bolaget, än om aktieegaren haft tillfälle att i bolagets räkenskaper inhemta verkliga och sanna förhållandet.

Huru än min motion skärskådas, tror jag icke, att dess antagande kan komma att skada ett redbart bolag, men väl gagna, derigenom att det tillgodoser minoritetens rätt, hvilket också bör vara i bolagets välförstådda intresse.

På grund af hvad jag nu yttrat samt då det är omöjligt tilllämpa 49 § 4 mom. samt 52 § i lagförslaget, om aktieegarne icke sättas i tillfälle att på grund af en uttrycklig bestämmelse i aktielagen kunna få granska bolagets räkenskaper och i öfrigt taga kännedom om dess angelägenheter, får jag hemställa om bifall till mitt i motionen gjorda yrkande samt att ett tillägg göres till 50 § 1 mom. i aktielagen, så lydande:

»Dessutom eger en och hvar af aktieegarne rätt att, när uppenbart hinder i bolagets verksamhet ej derigenom vållas, granska bolagets räkenskaper äfvensom i öfrigt taga kännedom om bolagets angelägenheter.»

Om kammaren icke anser sig kunna direkt besluta ordalydelsen eller platsen för tillägget, anhålles om återremiss till utskottet för redigering af bestämmelsen samt angifvande af den plats, der den bör intagas.

Herr vice talmannen Östberg anförde: Då utskottet har ansett en sådan bestämmelse som den af motionären föreslagna vara betänklig ur affärshemlighetens synpunkt, och motionären deremot genmält, att dermed icke skulle vara så farligt, då hvarje aktieegares intresse sammanfaller med bolagets, så vill jag säga, att jag tror, att han gör sig skyldig till ett mycket stort förbiseende. Skulle hvarje aktieegare hafva rätt att granska bolagets räkenskaper, så är det ju alldeles klart, att han derigenom skulle få tillfälle att taga kännedom om alla bolagets affärsvänner, alla bolagets tillverkningspris och försäljningspris; och han kunde intränga i alla de förhållanden, som för ett affärsbolag äro af beskaffenhet att icke böra göras bekanta för allmänheten eller bolagets konkurrenter. Skulle en aktieegare genom att förvärfva en enda aktie få tillfälle att taga reda på alla dessa förhållanden, är det alldeles uppenbart, att det för hvarje konkurrentbolag eller hvarje konkurrerande affär skulle vara mycket angeläget att söka förvärfva sig en eller annan aktie i det förevarande bolaget; och det är alldeles klart, att det skulle för bolaget vara mycket skadligt och mycket betänkligt, om man genom bestämmelser nu gjorde sådant möjligt. Jag tror icke, att man behöfver mera än påpeka dessa förhållanden för att visa, huru betänkligt det vore för bolagen, om man gjorde det till en rättighet för hvarje aktieegare att i detalj granska alla räkenskaper. Aktieegarna hafva tillfälle att på bolagsstämma till revisorer utse personer, på hvilkas omdöme och ordentlighet de måste lita; och jag tror, att man icke kan göra mera för att åstadkomma kontroll öfver det sätt, hvarpå bolagets affärer skötas.

Jag anhåller om bifall till den föreslagna paragrafen.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

Herr Ström: Jag ber att få återtaga mitt yrkande på återremiss och yrkar bifall till det tillägg, som jag förut föreslagit.

Vidare anfördes icke. Kammaren godkände paragrafen oförändrad.

§ 51 hade följande lydelse:

Kongl. Maj:ts proposition.

Utskottets förslag.

Revisor skall ega ständig tillgång till bolagets alla böcker, räkenskaper och andra handlingar; och må af honom begärd upplysning angående förvaltningen ej af styrelsen förvägras.

Revisorerna ege utlysa extra bolagsstämma, när de finna omständigheterna det påfordra.

Revisor skall ega ständig tillgång till bolagets alla böcker, räkenskaper och andra handlingar; och må af honom begärd upplysning angående förvaltningen ej af styrelsen förvägras.

Der granskningen dertill föranleder, må revisorerna skriftligen med angifvande af skälet påfordra, att extra bolagsstämma skall af styrelsen utlysas. Har sådan påfordran skett, skall hvad i 38 § sägs ega motsvarande tillämpning.

Herr Berglöf, hvilken beträffande denna § inom utskottet varit af skiljaktig mening, begärde ordet och yttrade: Vid § 51 har jag, på sätt utlåtandet utvisar, afgifvit min reservation. Enligt Kongl. Maj:ts förslag ega revisorerna utlysa extra bolagsstämma, när de finna, efter revisionen, att sådana omständigheter föreligga, att aktieegarne böra höras öfver någon bolaget vidkommande fråga, der styrelsen skulle på mindre lämpligt sätt förfarit. Enligt utskottets förslag skulle revisorerna hänvända sig till styrelsen med begäran, att styrelsen måtte utlysa extra bolagsstämma. Om nu revisorerna funnit något fel eller någon oegentlighet, är det väl olämpligt, att de skulle vända sig till styrelsen, mot hvilken de skola framkomma med sina anmärkningar vid bolagsstämman, för att styrelsen skulle utlysa extra bolagsstämma angående saker, som gå till styrelsens nackdel. Man kan ju tänka sig, att styrelsen underlåter att utlysa sådan extra bolagsstämma. Då hafva naturligtvis revisorerna den utvägen att hänvända sig till magistrat eller kronofogde för att få extra bolagsstämma utlyst. Men det är ju en onödig omgång och ett olämpligt sätt. Det torde väl därför vara mera lämpligt, att revisorerna få förklaras berättigade att direkte utlysa, för sådana säregna fall, den bolagsstämma, på hvilken de vilja frambära sina anmärkningar mot styrelsen. På grund häraf anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:t föreliggande förslag.

Herr vice talmannen Östberg anförde: Jag tror för min del icke, att det kan anföras tillräckliga skäl för att införa den bestäm-

melsen i lagen, att revisorerna skulle utlysa extra kallelse till bolagsstämma. Kammaren har i § 41 antagit en liknande bestämmelse, som den utskottet här föreslagit, och i den nämnda paragrafen godkänt utskottets formulering, hvilken innebär, att bolagsstämma skall utlysas af styrelsen, oaktadt i det sammanhanget Kongl. Maj:t föreslagit, att revisorerna skulle utlysa stämman. Jag kan i detta fall likasom i det förra icke inse, att man vinner något i sak genom att förlägga kallelserätten till revisorerna. Men deremot skulle man enligt mitt förmenande derigenom helt och hållet förrycka revisorernas ställning och göra förhållandet emellan styrelse och revisorer till något annat, än hvad det hittills varit och bör vara. Jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren godkände paragrafen med den lydelse, som af utskottet föreslagits.

§ 52 lydde sålunda:

Kongl. Maj:ts proposition.

Revisorer, hvilka i sitt utlåtande mot bättre vetande lemna oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåta att göra anmärkning mot dylik, i förvaltningsberättelsen eller balansräkningen meddelad uppgift, *eller vid fullgörandet af sitt uppdrag visa grof vårdslöshet eller försummelse*, vare bolaget ansvarige för all deraf uppkommande skada, en för alla och alla för en. Ej må dock talan härom anställas sedan ett år förflutit från det revisorernas utlåtande å bolagsstämma framlades.

Utskottets förslag.

Revisorer, hvilka i sitt utlåtande mot bättre vetande lemna oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåta att göra anmärkning mot dylik, i förvaltningsberättelsen eller balansräkningen meddelad uppgift, vare bolaget ansvarige för all deraf uppkommande skada, en för alla och alla för en. Ej må dock talan härom anställas sedan ett år förflutit från det revisorernas utlåtande å bolagsstämma framlades.

Beträffande denna § hade reservation afgifvits af herr Höglund, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning af paragrafen anförde nu:

Herr Höglund: Med denna paragraf anser jag, att utskottet har åstadkommit en synnerligen svår försämring i Kongl. Maj:ts förslag, i det att det har väsentligen försvagat den kontroll, som revisorerna skulle underkastas. Om man jemför den lydelse, som denna paragraf eger enligt utskottets förslag samt enligt komiterades och Kongl. Maj:ts förslag, ser man genast, att Kongl. Maj:t redan har betydligt försvagat det ansvar, som skulle åläggas revisorerna, i det att Kongl. Maj:t inskränkt preskriptionstiden för de förseelser, hvarom denna paragraf handlar, till ett år. Det kan ju

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

visserligen anföras skäl för Kongl. Maj:ts förfarande dervidlag. Men jag anför det blott såsom bevis för att åtminstone Kongl. Maj:ts förslag icke kan anses vara alltför strängt. Såsom paragrafen nu enligt utskottets förslag föreligger, blir en revisor faktiskt fri från allt ansvar, blott han icke bevisligen begär uppsåtliga falsarier. Huru det skall gå till att bevisa något dylikt, torde vara ganska svårt. Men deremot har han icke alls något ansvar för äfven den allra grufsta vårdslöshet och försummelse, så att till och med om han icke ens öppnar de räkenskapsböcker, som han är satt att granska, så kan han icke få ansvar derför, bara han förklarar att han trodde allt vara godt och väl och att han handlade i god tro. Det kan väl icke gerna vara riktigt.

Enligt 65 § äro styrelseledamöter, likvidatorer eller aktieegare, som öfverträda lagen eller bolagsordningen, ansvariga för deraf uppkommande skada, en för alla och alla för en. Om denna paragraf kan tillämpas på revisorerna, är visserligen något ansvar stadgadt, och dermed vore således åtminstone något vunnet; men i alla fall är intet särskildt ansvar ålagdt revisorerna, och att bevisa, hvilken skada i visst fall vållats, kan många gånger vara ganska kinkigt.

Någon fara för att i Kongl. Maj:ts förslag för strängt ansvar vore stadgadt torde, som nämnt, icke förefinnas. Detta framgår ju redan deraf, att, som jag nyss framhöll, Kongl. Maj:t icke oväsentligt förmildrat komiténs förslag. Men det framgår framför allt af den omständigheten, att ansvar icke drabbar revisorerna för minsta grad af vårdslöshet eller försummelse, utan endast då sådan af grof art förekommit. Och det förtroendet bör man väl kunna sätta till vår domarecorps, att den skulle tillämpa ett sådant stadgande med förstånd, synnerligast som det ej läser vara första gången, som de ifrågavarande yttrycken förekomma i vår lagstiftning.

Det har anmärkts, att adjektivet *grof* möjligen skulle kunna hänföras endast till det första af de följande substantiven, och att således ansvar skulle kunna drabba revisor visserligen endast för *grof vårdslöshet*, men jemväl för *försummelse*, äfven om densamma vore af lindrig beskaffenhet. På det sättet tror jag icke, att någon förständig domare gerna kan läsa lagen; och jag tror icke, att ens de, som gjort denna anmärkning, sjelfva skulle vid noga betraktande läsa lagen på detta sätt. Åtminstone har man icke tolkat dessa ord sålunda i 6 § af lagen om handelsbolag och enkla bolag, der man återfinner enahanda uttryck »grof försummelse eller vårdslöshet». Der har uttrycket lemnats alldeles oanmärkt.

Det förslag, som utskottet nu har framlagt, medför sålunda alla olägenheter af revisorsinstitutionens stärkande utan att medföra dess fördelar. Revisorerna skulle få ökad magt, men icke ökad ansvar. Men ökad magt måste åtföljas af ökad ansvar; eljest kan den lätt föranleda till missbruk eller åtminstone dertill, att det med den ökade befogenheten afsedda målet icke vinnes i de fall, der det vore mest magtpåliggande. En viktig länk uti den kedja af kontroller, hvarmed Kongl. Maj:t velat omgärda bolagsinstitutionen, är dermed utbruten, och jag skulle anse det vara till mycket stor skada för lagen, om den icke kunde återinsättas.

Vida bättre än att bibehålla denna 52 § i det af utskottet stympade skicket, vore det att helt och hållet stryka densamma; ty då gälde åtminstone allmänna lagens stadganden, och det är mycket bättre att hafva den allmänna lagen och dess stadganden rörande sysslomän att hålla sig till än att ersätta dessa stadganden med ett i och för sig absolut intetsägande specialstadgande.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag, att 52 § måtte bifallas oförändrad med den lydelse, den eger enligt Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ohlsson från Vexjö: Då den sakkunniga komité, som utarbetat lagförslaget, högsta domstolens ledamöter, som granskat detsamma, och Kongl. Maj:t, som derefter handlagt ärendet, samtliga varit ense angående lämpligheten och behovet af en bestämmelse om revisorers ansvarighet för skada, som uppkommer derigenom, att de göra sig skyldiga till grof vårdslöshet eller försummelse vid fullgörandet af sitt revisionsuppdrag; då Riksdagen genom att utesluta och borttaga denna bestämmelse skulle tydligt och klart gifva på hand, att revisorer icke ens behöfva iakttaga vanlig omtänksamhet och ordentlighet, utan kunna vid slikt uppdrags fullgörande göra sig skyldiga till hvilken vårdslöshet och försummelse som helst utan den allra ringaste risk; då slutligen och dylikt legaliserande af grof vårdslöshet och försummelse enligt min mening säkerligen skulle leda derhän, att kontrollen inom våra många aktiebolag blefve slappare än hittills, hvilket i sin ordning sannolikt skulle medföra ett ökad antal oegentligheter och försnillningar till oberäknelig våda för enskilde och för det allmänna; så yrkar jag, att utskottets hemställan ogillas och att den kongl. propositionen i denna del godkännes.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Ivar Månsson*, *Görransson*, *Eriksson* i Elgered, *Johnsson* i Bollnäs, *Zetterstrand* och *Henricson*.

Herr Restadius yttrade: Herr talman! Till de anmärkingar mot utskottets ifrågavarande förslag, som redan blifvit gjorda, vill jag ytterligare lägga en. Ut i 44 § af komiténs förslag, hvilken motsvarar 52 § af utskottets, finnes icke någon viss tid bestämd, inom hvilken talan mot revisorer, de der ej fullgjort sina lagliga skyldigheter, skulle anställas. Emellertid har, vid granskningen af ifrågavarande lagförslag i högsta domstolen, anmärkts af ledamöter i samma domstol, att preskriptionstiden i detta fall ej borde vara längre än den af natt och år, som i 18 kap. handelsbalken är bestämd för der omnämnda sysslomän. I följd af denna anmärkning har uti Kongl. Maj:ts och uti utskottets förslag blifvit införd den bestämmelse, som lyder sålunda: »Ej må dock talan härom anställas sedan ett år förflutit från det revisorerernas utlåtande å bolagsstämma framlades». Jag tror, att genom ifrågavarande bestämmelse preskriptionstiden blifvit så kort, att omständigheter kunna förkomma, då atal icke kan anställas, churu alla möjliga

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

anledningar dertill förefinnas. För att belysa rättigheten af detta mitt påstående tillåter jag mig att anföra ett exempel.

Jag antager, att ett bolag hade sin bolagsstämma den 1 maj 1894. Der framlade revisorerne sin berättelse, och fann stämman den vara af sådan beskaffenhet, att den icke till någon anmärkning föranledde. Ny bolagsstämma blef utsatt att hållas den 2 maj 1895. Revisorerna för år 1894 funno emellertid vid fullgörandet af sitt uppdrag, att föregående års revisorer gjort sig skyldiga till sådana öfverträdelse, som uti 52 § omförmälas. Bolagsstämman finner också, att dessa revisorerernas anmärkningar äro fullt berättigade. Nu har emellertid mer än natt och är förflutit från det förra revisionsberättelsen framlades. I följd deraf kan icke någon talan anställas mot det föregående årets revisorer, huru befogad densamma än kan vara. Detta förhållande finner jag icke vara lämpligt och tillåter mig därför, herr talman, vördsamt föreslå, att preskriptionstiden utsträcker till *två* år, samt att följaktligen i sista punkten orden *ett* år måtte förändras till *två* år, hvarom jag härmed framställer yrkande.

Herr Natt och Dag: Utskottets förslag säger i 52 §:

»Revisorer, hvilka i sitt utlåtande mot bättre vetande lemna oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåta att göra anmärkning mot dylik, i förvaltningsberättelsen eller balansräkningen meddelad uppgift, vare bolaget ansvarige för all deraf uppkommen skada», m. m. Men hvem skall väl döma om den saken? Skall bolaget göra det sjelft eller skall afgörandet ske inför domstol? Sker det inför domstolen, skola bevis företes, och hvem kan bevisa, om skadan uppkommit till följd af grof vårdslöshet eller allenast oförstånd? Det låter farligt för revisorerne, men det är dock ingen fara.

Här har varit ett förslag väckt i Första Kammaren derom att få revisorer, som skola bättre förstå sig på sitt uppdrag och derjemte vara edsvurna. Nämnda förslag har dess värre fallit. Jag vill därför, i stället för den här framlagda bestämmelsen, som jag anser vara utan värde, föreslå, att, om någon bolagsman är missnöjd med revisionsberättelsen, han må ega rättighet att vända sig till den domstol, hvarunder bolaget sorterar. Sådant sker i andra länder, och jag tror därför, att det äfven här kunde vara lämpligt. Herr talman! Jag yrkar återremiss i detta syfte.

Herr Schönbeck: I likhet med den ärade reservanten anser jag, att den ändring i föreliggande paragraf, som utskottet föreslagit, är en försämring af lagförslaget. Jag vill därför för min del yrka bifall till reservanternas hemställan derom, att paragrafen måtte få den lydelse, som deråt gifvits i Kongl. Maj:ts proposition.

Man har så länge och så ofta hört klagas öfver den slapphet och den opålitlighet, hvarmed revisioner ofta utföras och hvarigenom också falsarier och underslef främjats eller åtminstone möjliggjorts, att man hade hoppats och väntat, att sedan nu tillfälle dertill beredts, Riksdagen också skulle veta att skärpa svaret för herrar revisorer. Men detta synes alldeles icke varit

meningen, att döma af utskottets utlåtande. Ty blifva revisorerna ersättningsskyldige endast under det förhållande, att man kan förelagga full bevisning om, att de hafva handlat bedrägligt eller oredligt mot sina hufvudmän eller mot dem, som valt revisorerna, antager jag för alldeles gifvet, att lagen då aldrig blifver effektiv. Ty att bevisa, att en revisor handlat mot bättre vetande eller genom uppsåtlig underlåtenhet åsidossatt sin pligt är en mycket svår sak, äfven om han gjort sig saker dertill. En sådan bevisning anser jag så mycket mindre kunna åstadkommas, som, då man har något mera följt med förhandlingarna i en domstol, man också nogsamnt känner, att en ransakning eller undersökning i ett sådant mål, som t. ex. mot en revisor, icke sker med den skärpa och bestämdhet, som t. ex. förhållandet är, när en ransakning företages mot en tjuv för stöld, den må vara huru liten som helst. Utskottet förmenar emellertid, att om ansvaret skärpes, så skulle aktningvärda och kompetenta personer afskräckas från att åtaga sig revisioner. Men jag tror det har ingen fara dermed. En redlig och pligtrogen person kommer säkerligen icke att rygga tillbaka för sådana bestämmelser, som finnas i den kongl. propositionen. Han känner nog med sig, att, när han handlat efter bästa förstånd och med full samvetsgrannhet, han icke af våra domstolar blir förklarad hafva ådagalagt grof vårdslöshet eller grof försummelse, hvilka begge fall förutsätta en straffvärd likgiltighet för uppfyllandet af åtagna pligter. — Jag känner något till revisioner. Jag har sjelf varit revisor, om ock icke i stort, och har fört räkenskaper, som blifvit af andra personer reviderade. Men det får jag säga, att ehuru jag icke kan räknas till de blindt troende eller mest tillitsfulla, så har jag dock efter vunnit erfarenhet det förtroende för vår domarecorps, att jag aldrig skulle frukta för att åtaga mig revisorsvärf derför att 52 § erhöille den lydelse, som den har i den kongl. propositionen. Nej, men jag tror snarare, att paragrafen med nämnda lydelse skulle verka afskräckande för sådana personer, som äro osjelfständiga och karakterslösa. Men det vore säkerligen icke till skada för aktieegarne, att de blefve af med sådana herrar revisorer. Af en revisor bör man dock i främsta rummet kunna fordra sjelfständighet och icke att han är sådan, att han är efter år söker ställa sig in med styrelsen för att få den att genomdrifva sitt omval. Enligt min uppfattning måste en revisor vara åtminstone lika ansvarig och under samma förhållande ansvarig, som en syssloman är enligt 18 kap. handelsbalken. Jag tror likväl äfven, att det vore en förbättring af lagen, om det tillägg deri gjordes, som herr Restadius föreslog beträffande preskriptionstiden. Jag skall emellertid sluta med, såsom jag redan nämnt, att yrka bifall till reservantens hemställan.

Herr vice talmannen Östberg: Jag kan icke undra öfver, att utskottets uteslutande af några ord i 52 § väckt missbelåtenhet bland åtskilliga af kammarens ledumöter. Jag erkänner gerna, att de skäl, som framstulits för dessa ords bibehållande, äro värda allt beaktande. Jag erkänner också, att det varit godt, om revisionerna

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts)*

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

kunde i allmänhet ske med mera allvar än hittills ofta varit fallet. Då jag emellertid biträdt utskottets hemställan, ber jag få nämna de skäl, som i detta fall varit för mig bestämmande.

Då man läser dessa ord: »revisorer, hvilka vid fullgörandet af sitt uppdrag visa grof vårdslöshet eller försummelse», så måste man erkänna, att dessa ord äro något sväfvande. Det är icke lätt att afgöra, huruvida en försummelse eller vårdslöshet skall kallas grof eller är af lindrigare art. Det uppstår därför alltid en stor svårighet för dem, som hafva att bedöma ett sådant stadgande, att afgöra, hvilken grad af försummelse, som föreligger. Men ännu svårare är att afgöra, hvilken skada, som uppkommit genom en försummelse af revisorerna. Det är så mycket svårare att kunna uppskatta denna skada, som det är en försummelse af *underlåtenhet* och icke en positiv handling från revisorernas sida. Jag tror därför, att det för domstolarne icke blir lätt att kunna tillämpa en sådan bestämmelse, som här föreslagits. Men äfven om detta låter sig göra, är det enligt mitt förmenande alldeles säkert, att denna bestämmelse för en del aktning svärda personer skulle förefalla ganska hotande och farlig. Jag har redan hört personer, dugliga och fullt redbara, som hafva uttalat sin tvekan om, huruvida de skulle våga utsätta sig för de äfventyr, som här föreligga, då de ansett omöjligt att på förhand veta, huru en uraktlåtenhet från deras sida skulle uppfattas af domstolarne, i fall den skulle komma till deras bedömande.

Utaf dessa skäl har jag trott mig böra biträda utskottets hemställan och yrkar därför bifall till densamma.

Herr Palme: Då jag är helt och hållet ense med dem, som anse, att utskottets mildring af 52 §:s innehåll icke blifvit lyckadt, så skulle jag kunna inskränka mig till att förena mig med dem, som yrkat bifall till den utaf min högt ärade granne på stockholmsbänken framlagda reservation. Emellertid torde den åsyftade passus i kongl. förslaget, der det står: »eller vid fullgörande af sitt uppdrag visa grof vårdslöshet eller försummelse» enligt mitt förmenande kunna komma missuppfattning åstad, i ty att, såsom också reservanten uti motiveringen till sin reservation visat, det skulle kunna tänkas, att man med dessa ord skulle kunna förstå icke grof vårdslöshet och *grof* försummelse, utan grof vårdslöshet och *lindrig* försummelse. För att borttaga hvarje skäl till missförstånd i detta afseende, och då jag anser, att skärpa och tydlighet uti uttrycket i alla fall oförminskade kvarstå, äfven om uttrycket derigenom i någon mån skulle förlora i, såsom reservanten uttrycker sig, fyllighet, så föreställer jag mig, att man mycket väl skulle kunna taga bort det sista substantivet: försummelse, och således låta de af mig nyss citerade orden lyda: *eller vid fullgörande af sitt uppdrag visa grof vårdslöshet.*

Herr talman! På grund af de af mig anförda skäl anhåller jag att få framställa förslag om 52 §:s lydelse i likhet med Kongl. Maj:ts förslag, men med utgående af orden: *eller försummelse.*

Herr Höglund: Då jag hyser samma mening som den siste talaren och då det finnes flere som äro ense med honom deri, att det skulle vara en förbättring, om substantivet »försummelse» borttoges, skall jag återtaga mitt yrkande och förena mig med honom.

Herr vice talmannen har anmärkt, att orden vore sväfvande. Jag förmodar, att han anser uttrycket »grof vårdslöshet» vara lika sväfvande som uttrycket »grof vårdslöshet eller försummelse». Jag ber då att få erinra derom, att liknande uttryck förekomma på många ställen i lagen. Så vidt jag hittills försport, har det ej för vår domarecorps mött någon svårighet att afgöra, hvad som skall vara grof vårdslöshet eller lindrig vårdslöshet, hvilken grad af vårdslöshet skall vara straffbar och hvilken icke. Dessutom föreställer jag mig, att våra domare nu som alltid i tvistiga fall följa den gamla goda regeln: »Hellre fria än fälla». Om tillämpningen blir sådan, torde ej uttryckets obestämda ordalag vålla någon olägenhet, åtminstone ej den olägenhet, som befaras, nemligen för stor stränghet.

Detsamma gäller i viss grad om den svårighet att uppskatta skada, som samme talare anmärkte. Denna svårighet förefinnes redan nu i många fall, der domare skola ådöma skadeståndspflicht. Blifva de tvungna att ådöma sådan i ett fall till, torde de nog reda sig med det nya fallet lika bra som med de föregående.

Herr Restadius yrkade, att preskriptionstiden måtte utsträckas till två år, och han anförde ett exempel för att visa detta. Detta exempel skulle vara fullkomligt giltigt, om ej revisorerna hade rätt att när som helst under årets lopp granska bolagets räkenskaper och öfriga handlingar. Såsom i den föreslagna lagen angifves, hafva revisorerna långt innan årets slut tillfälle att upptäcka de fel, som blifvit begångna; och med den metod, som äfven enligt utskottets förslag skulle gälla, skulle de kunna få extra bolagsstämma utlyst och före årets slut till dess afgörande hänskjuta de felaktigheter, styrelsen enligt deras förmenande låtit komma sig till last. På grund häraf anser jag hans yrkande vara öfverflödigt och yrkar i detta afseende, lika med utskottet, att preskriptionstiden *ett* år måtte bibehållas.

Som sagdt, jag återtager mitt förra yrkande och instämmer i det af herr Palme framställda.

Herr Berglöf: Angående denna paragraf och de nu omtvistade orden hafva inom utskottet långa öfverläggningar egt rum. Det har anförts en hel del skäl för borttagande af dessa kraftord »grof vårdslöshet eller försummelse». Det har påvisats, hurusom vid revisioner af stora bolag det är omöjligt för hvarje revisor att fullständigt granska alla bolagets detaljer. Det finnes bolag, der t. ex. 5 revisorer arbeta under loppet af nära en månad. Men detta oaktadt kunna de ej hinna genomgå hvarje detalj. Revisionen tillgår då så, att revisorerna uppdelat arbetet. Den ena afdelningen tager en del, den andra en annan del af bolagets räkenskaper och förvaltning. Revisorerna hafva förtroende för hvarandra, och den ena flocken anser, att hvad den andra gör är riktigt. Det kunde

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

ju hända, att förtroendet dervidlag skulle svika och att en afdelning af revisorerna, som hade att granska en del, beginge något misstag, som kunde rubriceras under begreppet »försummelse»; då skulle den andra flocken, som ej haft tid och tillfälle att ingå i den granskningen, drabbas af ett så stort ansvar, som denna lagparagraf bestämmer. Man svarar: »Revisionerna få ej förrättas på det sättet, utan samtliga revisorer skola genomgå hvarje detalj af bolagets räkenskaper och förvaltning». Men då måste ock revisionerna utsträckas betydligt längre än nu är fallet, då de uppdelas. Denna längre tid kräver betydligt större kostnader för bolagen i och för revisionernas verkställande. Det är nu möjligt, att de säga: »Den längre tiden och den större kostnaden underkasta vi oss, allenast revisionerna verkställas på det eller det sättet». Men här kommer jag återigen till dessa olika slag af bolag, de stora och de små bolagen, de rika och de fattiga bolagen. De rika bolagen kunna underkasta sig dessa strängare och svårare arbeten för revisionen; de fattiga kunna det ej. Då är det tillfälle beredt för de bolag, som sådant önska, att göra särskildt aftal med sina revisorer om att verkställa revisionen på det ena eller andra sättet och att i bolagsordningarna införa de mera skärpta bestämmelser, som de vilja hafva för sina revisorer. Det är nogsammt att beakta — jag framhåller det ännu en gång — skillnaden mellan olika bolag och lämpligheten för dem att kunna efter sig företeende omständigheter i dessa delar föreskrifva egna lagar.

Ett annat exempel har ock framdragits i afseende på dessa revisioner. Det finnes stora bruksbolag, der revisorerna hafva skyldighet bland annat att revidera det utgående och ingående förrådet. Malmhögarna skola kontrolleras vara riktiga, såsom de upptagas i inventarieförteckningen. Kolförråden skola tillses vara riktiga enligt inventarieförteckningen. Tackjerns- och stångjernsförrådet etc. skall genomgås, så att inventariet stämmer från det ena året till det andra. Mine herrar, hvilka revisorer finnas, som kunna ingå i alla möjliga dylika detaljer? Jag vågar påstå, att det är en omöjlighet. Om nu en revisor underlåter att göra ett slikt arbete, kan påstående framställas derom, att han varit försumlig i arbetet. Om styrelsen upptagit ett större inventarieförråd än i verkligheten finnes, och utredning derom förekommer, skulle således revisorerna en för alla och alla för en betala skadestånd för detta till bolaget. Det kan ej vara rimligt begärdt. På sådana vilkor får man inga revisorer, som vilja utföra slikt arbete och ikläda sig slikt ansvar. Det är dessa omständigheter och flera andra, som anförts inom utskottet, hvilka gjort, att vi böjt oss för nödvändigheten att utsluta de ifrågavarande orden: »grof vårdslöshet eller försummelse».

Reservanten har sagt, att ordet »grof» hör till »försummelse» lika väl som till »vårdslöshet», och att domaren i hvarje fall skall veta att tolka orden på det sättet. Han har ock såsom stöd för sin åsigt åberopat, att samma bestämmelse förekommer i handelsbolagslagens 6 §. Men, mine herrar, jag vill påstå, att hvarje domare måste i föreliggande fall ej göra någon annan tolkning än i öfverensstämmelse med hvad i lagen är skrifvet, nemligen »grof

vårdslöshet» å ena sidan och »försummelse» å andra sidan. Hvad särskildt beträffar den 6 § i handelsbolagslagen, som han åberopat som stöd för sin åsigt, så finner jag deri tvärtom ett stöd för min uppfattning. Ty uttrycken der äro ej lika med de i denna § förekommande. I den nämnda paragrafen (se sid. 3 i Bil. A) heter det nemligen: »Har genom bolagsaftal åt bolagsman uppdragits att handhafva förvaltningen eller viss del deraf, må han ej från det uppdrag skiljas, utan skäl dertill är, såsom att han i bolagets angelägenheter visat trolöshet eller *grof försummelse eller vårdslöshet*». Der är ordet »grof» enligt min tanke fördt på sin rätta plats, nemligen till »försummelse», men icke till »vårdslöshet». Deremot talas i föreliggande paragraf om »*grof vårdslöshet eller försummelse*». Denna omvexling af uttryck och ordställning gifver lagskiparen anledning att i hvarje § och på hvarje ställe skarpt hålla sig till lagens ordalydelse. På förra stället måste han betrakta ordet »grof försummelse» såsom en bestämmelse och »vårdslöshet» såsom en bestämmelse. Här måste han betrakta »grof vårdslöshet» som en bestämmelse och »försummelse» som en bestämmelse. Om det därför är meningen, att »grof» skall höra till båda substantiven, då är lagtexten dåligt skriven och borde omredigeras. Men utskottet har ej kunnat gå in på den bestämmelsen och har därför ej inlåtit sig på någon redaktionsförändring af den föreliggande paragrafen.

Jag skall äfven be att få säga några ord med hänsyn till herr Restadii förslag att utsträcka preskriptionstiden till 2 år. Han anförde ett exempel för att visa, huru det skulle kunna blifva omöjligt för vederbörande att träffa revisorerna inom den angifna tiden af 1 år. Jag vill då upprepa, hvad den föregående talaren sade, att man alltid har tillfälle att genom en extra bolagsstämma reglera missförhållandena. Revisorerna äro enligt den nyss genomgångna 51 § berättigade att påkalla extra bolagsstämma. Skulle det följande årets revisorer finna, att det föregående årets revisorer begått någon försummelse eller vårdslöshet, äro de naturligtvis i tillfälle att innan den der 2 maj inträffande bolagsstämman, som herr Restadius talade om, påkalla extra bolagsstämma för att få missförhållandet pröfvadt. Jag tror därför, att hans invändning mot lagen ej har någon betydelse.

Sedan detta betänkande inkom på Riksdagens bord, har det varit mycket tal om denna paragraf. Det har sagts, att om paragrafen antages i den form, utskottet föreslagit, skulle förslaget ej komma att godkännas af högsta domstolen och regeringen, ty det anses som en nödvändighet att få skärpta bestämmelser för revisorerna. Med beaktande af detta må man ju tänka på saken ännu en gång och se till, om man ej bör göra någon afvikelse från utskottets förslag. I den delen må jag säga, att jag ej skulle hafva något emot att, såsom en föregående talare föreslagit, borttaga orden »*eller försummelse*» och bibehålla orden »*grof vårdslöshet*». Man hade då kommit ifrån den der obehagligheten med ordet »försummelse», som är dels tvetydigt, dels mindre lämpligt med hänsyn till de stora revisioner, på hvilka jag nyss gaf exempel.

För min del skall jag således ej hafva något emot det yrkande,

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forta.)*

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.*
(Forts.)

som här blifvit framställt först af herr Palme, att paragrafen ändras, så att det får heta: »*eller vid fullgörandet af sitt uppdrag visa grof vårdslöshet*».

Herr Restadius: Mig synes det vara oomtvistligt, att med de i Kongl. Maj:ts förslag förekommande orden »*grof vårdslöshet eller försummelse*» menas *grof vårdslöshet eller grof försummelse*. Det kan icke finnas något skäl, hvarför vårdslösheten måste vara grof, men i paragrafen skulle afses äfven mindre försummelse. Då jag emellertid hört det praktiska livvets män säga, att i och med den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen tvetydighet skulle kunna anses förefinnas, vill jag gerna förena mig med herr Palme i hans yrkande, att orden »*eller försummelse*» må utgå; ty under »grof vårdslöshet» kan också inrymmas grof försummelse. — I nämnda del instämme jag med herr Palme. Men deremot nödgas jag vidhålla mitt yrkande, att »*ett år*» måtte utbytas mot *två år*. Jag har icke genom hvad å motsatta sidan anförts blifvit öfvertygad, att mitt förslag skulle vara onyttigt. En af motsidans talare eller båda — de hade ju i det närmaste samma uppfattning — hafva sagt, att det är tillåtet för revisorerna att när som helst under löpande revisionsår sätta sig in i bolagets angelägenheter, och att, om de då finna skäl till anmärkning, de kunna begära sammankallande af extra bolagsstämma, som skulle besluta åtal mot nästföregående års revisorer. Men om upptäckten göres en eller två månader, innan ett år förflutit från det dessa revisorers utlåtande å bolagsstämma framlades, är det gifvet, att tiden kan blifva för inskränkt, för att åtal skall kunna anställas. Det är ej nog, att åtal beslutes inom natt och år, utan stämningen skall också vara de förra revisorerna vederbörligen delgifven inom samma tid. Revisorerna kunna vara bosatta på vidt skilda orter eller bortresta; och deraf kan följa, att en rundlig tid åtgår för stämningens delgifvande, d. v. s. för att åtal skall hafva blifvit i laga ordning anhängiggjort. Derför tror jag, att man bättre och tryggare vinner det åsyftade målet genom att tiden för åtals anställande utsträcker till två år, hvarom jag alltså framställer vidare yrkande.

Herr Melin instämde häruti.

Herr Themptander: För min del ber jag att få uttala min anslutning till det af utskottet framlagda förslaget.

Det synes framgå af denna diskussion, som hade man här i landet i allmänhet den erfarenhet, att revisorer skött sina uppdrag på ett synnerligen klandervärdt sätt. Jag vill visst icke bestrida, att icke i enstaka fall så kan hafva inträffat. Men jag tror icke, att man kan hafva kommit till den erfarenhet, att i regel inom våra bolag revisionerna blifvit skötta på så klandervärdt sätt, att man har anledning att mot revisorerna förfara med den synnerliga skärpa och stränghet, som här ifrågakommit. Instämmande i hvad den ärade vice talmannen i detta afseende nyss sagt, är jag fullt öfvertygad om, att, derest man inför en så sträng bestämmelse i en ny bolagslag, det i många fall skall möta verklig svårighet att

få personer, som åtaga sig revisionsuppdrag. Det är visserligen förhållandet, att det i vårt land finnes några bolag, i hvilka revisionsuppdrag är förenadt med förmåner, som kunna göra ett sådant uppdrag ur ekonomisk synpunkt i någon mån eftersträfvansvärdt. Men om man ser till det stora flertalet bolag, är den ersättning, som består revisorerna så obetydlig, att sannerligen revisionsuppdrag der i allmänhet icke eftersökas för arfvodenas skull. Låter man nu en sådan fara hägra för revisorernas ögon som den, man nu är betänkt på att tillskapa i denna §, skulle det icke alls förvåna mig, om det i många fall mötte mycket stora svårigheter att få revisorer.

Jag ber också få betona en sak, som af herr Berglöf nyss framhölls, nemligen att i ett stort bolag, der det behöfves flera vid sidan af hvarandra verkande revisorer, det verkligen icke går för sig, att hela detta revisionskollegium tager del af alla det bolagets naturligtvis vidlyftiga räkenskaper och hela den omfattande förvaltningens alla detaljer. De måste göra en arbetsfördelning sins emellan. Om, sedan de gjort en sådan fördelning, en afdelning låter komma sig till last en försummelse, kunna herrarne då tycka, att det är rimligt, att revisorerna skola en för alla och alla för en svara för den deraf uppkomna skada? Är ej en bestämmelse derom i högsta grad betänklig?

För öfrigt förstår jag icke, hvarför bolagsrevisorer särskildt skulle efterklämmas på detta betänkliga sätt. Med ett stort bolags revisorer kan man ju mycket väl jemföra t. ex. de revisorer, som Riksdagen utser för granskning vid riksbankens lånekontor. Icke har någon människa ifrågasatt, att dessa revisorer skulle drabbas af så beskaffadt ansvar, i händelse de låte komma sig till last någon försummelse. Det kunde till och med ifrågasättas, om icke statsrevisorerna också borde bära sådant ansvar, som här är föreslaget, derest man håller efter bolagsrevisorer på detta sätt.

Herrarne skola icke tro, att ett revisionsuppdrag är så synnerligen lätt. Det är i vidlyftiga bolag en ganska svår sak att göra sig fullt förtrogen med räkenskaperna. I stora bolag äro räkenskaperna ofta uppställda på ett visserligen för bolagens ändamål tillfredsställande, men dock så kompliceradt sätt, att det fordras ganska mycken insigt och arbete för att göra sig fullt förtrogen med dem. — Nu har en revision afslutat sitt värf utan att göra anmärkning. Följande är upptäckes en förfalskning. Då kan man säga: lika väl som denna upptäcktes då, kunde den hafva upptäckts året förut. Jag förutsätter naturligtvis, att förfalskningen skett så tidigt, att den kunnat upptäckas vid den förra revisionen. Ja, när en sak är upptäckt, förefaller det i allmänhet hafva varit mycket lätt att upptäcka den; men det händer ganska ofta, att det icke är så lätt att göra en dylik upptäckt. Dessutom har man ganska stor erfarenhet om, att revisorers anmärkningar, de må nu göras i enskilda eller offentliga inrättningar och äfven då de röra ganska allvarsamma saker, icke alltid framkomma därför, att revisorerna äro så synnerligen skarpsynta och hafva någon större förmåga att genomtränga förhållandena, utan minst sagdt lika ofta tillkomma

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

på grund af anmälandena, som ingått från ett eller annat håll till revisorerna eller rent af i följd af en tillfällighet. Derigenom har dessas uppmärksamhet fäst på en förelupen oegentlighet; sedan anses emellertid revisorerna vara så märkvärdiga, därför att de hittat på den, och de, som varit revisorer året förut, anses som nattmössor, då de icke kunnat göra samma upptäckt, och man anställer naturligtvis efter detta förslag åtal mot dem. Kunnat herrarna finna lämpligt att ålägga revisorer ett sådant äfventyr, dertill så formuleradt, att de skola en för alla och alla för en svara för skada af dylikt förbiseende?

För min del kan jag icke annat än sluta mig till utskottets förslag, till hvilket jag därför ber att få yrka bifall.

I detta yttrande instämde herr Sjö.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Mine herrar! Jag får bekänna, att jag deremot icke hyser så stor fruktan för, att, om paragrafen blir antagen i öfverensstämmelse med det yrkande, som herr Palme gjort, det skall blifva svårt att finna revisorer för granskning af hvilka affärer det än må vara. Jag skall anföra ett exempel på, att det icke möter svårigheter ens när uppdraget icke är förenadt med stora inkomster. Jag kan nämna, att ett brandstodsbolag i den ort jag tillhör redan har i sitt reglemente bestämmelse af ungefär enahanda lydelse som denna för revisorerna. Detta bolags revisorer ha också mycket låg aflöning, bestämd för dag. Men i alla fall har man, som sagdt, fått revisorer, och dessa hafva fullgjort sitt uppdrag helt säkert lika visligt, som om den nämnda bestämmelsen icke funnits.

Äfven tror jag, att man öfverdrifver faran för, att det skulle blifva svårighet för en domstol, derest åtal skulle ske i den här afsedda riktningen, att tolka, hvad som är grof försummelse och huruvida revisorerna gjort sig skyldiga till sådan. Har en förfalskning upptäckts, som skett så lång tid före upptäckten, att den kunnat uppdragas af föregående års revisorer, ja, den förfalskningen är icke så öppet och klumpigt gjord, att jag kan tänka mig, att det gerna är möjligt, att de revisorers förbiseende, som icke förut varnat den, kan subsumeras under grof vårdslöshet. I dylika fall kan man väl vara säker på, att det varit rent af en händelse, som gjort, att man upptäckt falskarier. Ty de äro så skickligt utförda och planlagda, att, om icke särskild anledning mellankommer, de kunna fortgå år efter år utan att märkas. Förbiseendet kan under sådant förhållande icke komma under rubriken grof försummelse.

Herr Berglöf har sökt angifva, hvilka svårigheter skulle uppstå, i fall affären skulle omfatta mycket betydande förråd af skilda slag, och ansåg, att revisorerna skulle begå grof vårdslöshet, derest de icke uppmätte dessa förråd, som kanske bestode af tusentals läster kol och tusentals ton malm etc. Jag kan knappast tro, att det skulle låta sig göra att uppmäta en sådan sak annat än på ett ungefär, på höft, ty i det afseendet får man väl lof att lita på bokföringen och de uppgifter, som påvisa, huru stora dessa förråd äro. Skulle man mäta eller väga upp sådana saker för att undgå risken

af ansvar för grof vårdslöshet, måste revisionen vara permanent och kontrollera hvarje läst kol eller vagn malm, och en sådan tolkning kan det väl icke falla någon domare in att inlägga i paragrafens ordalydelse gent emot revisorerna.

Om emellertid icke detta förslag hade framkommit i Kongl. Maj:ts proposition, skulle risken säkerligen hafva varit mindre att antaga utskottets förslag, än hvad det nu är, ty om Riksdagen, när det föreligger ett förslag, som upptager sådana skärpta bestämmelser, icke vill gifva sitt samtycke dertill, så ger man intrycket af, att revisorerna hafva rätt att vara vårdslösa och försumliga utan att drabbas af ansvar. Ur den synpunkten är det mycket viktigt, att man icke stryker bort alltsammans, utan att kammaren åtminstone bifaller det förslag herr Palme väckt, och jag skall därför också yrka bifall dertill.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad; och efter det herr tal-
mannen till proposition upptagit hvar och ett af de olika yrkan-
den, som derunder förekommit, godkändes paragrafen med den ly-
delse, som af herr Palme under öfverläggningen föreslagits.

§ 53.

Godkändes.

§ 54 var af följande lydelse:

Har antalet aktieegare nedgått under fem, eller har enligt ve-
derbörligen pröfvad balansräkning aktiekapitalet till två tredjedelar
eller till den mindre del, som kan vara i bolagsordningen bestämd,
gått förloradt, skall, der ej inom tre månader tillräckligt antal aktie-
egare inträder eller bristen i aktiekapitalet fyller, bolaget upplösas
och liquidation verkställas, vid äfventyr att de, som med vetskap
om förhållandet deltaga i beslut om fortsättande af bolagets verk-
samhet eller handla å dess vägnar, svara för uppkommande för-
bindelser, en för alla och alla för en.

Efter föredragning af paragrafen yttrade:

Herr Nylander: Enligt ordalydelsen i denna paragraf skall
ett aktiebolag upplösas och liquidation verkställas, då antalet aktie-
egare nedgått under fem. Detta stadgande synes mig verkligen
alldeles för hårdt. Det kan ju nemligen lätteligen inträffa, att i
ett aktiebolag, som består af endast 5 delegare, en af dessa af en
eller annan anledning utträder ur bolaget och de återstående anse
det ej vara med bolagets fördel förenligt att intaga någon ny i den
förres ställe, och enligt § 24, som redan är antagen, kan bolag ega
rätt att sjelft inlösa dessa aktier. Det kan ock hända, att de fyra
återstående delegarne i bolaget icke kunna inom den bestämda ti-
den af 3 månader finna någon lämplig person, som vill inträda i
deras bolag, och i sådant fall synes det mig verkligen vara hårdt

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

och orätt, om dessa personer skulle frångå sin rättighet att fortsätta sin verksamhet under det skydd, som denna aktiebolagslagstiftning har till syfte att lemna. En ändring eller ett tillägg till denna paragraf synes mig därför vara af behovet påkallad, och jag tror saken lätteligen skulle kunna hjälpas derigenom att man i denna paragraf liksom i flera föregående inför, beträffande ifrågasvarande afseende, den undantagsbestämmelsen: »för såvida ej bolagsordningen annorlunda bestämmer». För att emellertid få paragrafen omredigerad i detta syfte, anhåller jag, att densamma måtte till utskottet återremitteras.

Herr Höglund: Då det är stadgadt i en af de första paragraferna angående aktiebolags bildande, att aktieegare skola vara minst fem, är det icke annat än riktigt att stadga, att, då icke detta vilkor längre uppfylles, aktiebolaget skall upplösas. Likaledes är det ett annat stadgande i denna paragraf, mot hvilket, om jag icke misstog mig, den ärade talaren vände sig, nämligen att aktiebolag skall upplösas, om två tredjedelar af aktiekapitalet gått förlorade. Men hafva på papperet i balansräkningen två tredjedelar af aktiekapitalet gått förlorade, kan man i nio fall af tio vara säker på att vida mera gått förloradt, och att bolaget är fullt konkursmessigt äfvensom att det till och med skulle blifva en mycket dålig utdelning i en sådan konkurs. Man kan således äfven i detta fall vara fullt förvissad om, att bolaget är värdt att upplösas och icke längre värdt att lefva. På den grund ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nylander: I paragraf 9, som kammaren redan antagit, står visserligen, att stiftarne skola vara minst fem, men icke att aktiebolags delegare skola för all framtid vara minst fem, och därför torde den bestämmelsen icke utgöra något hinder för, att i den nu föreliggande paragrafen undantag göres, så att hvarje särskild bolagsordning kan få innehålla något stadgande om huru förfaras skall, i den händelse speciellt det bolagets aktieegare af en eller annan anledning skulle minskas under fem. Hvad vidare herr Höglund yttrade beträffande aktiekapitalets minskning, så har jag ej uttalat mig om denna sak eller deremot gjort någon anmärkning, hvadan samma ärade talares invändning häremot torde förfalla. Jag vågar därför vidhålla mitt på goda grunder gjorda yrkande om återremiss.

Herr Höglund: Det är visserligen sant, att det endast står, att stiftarnes antal skall vara fem, men alla stiftare skola också inträda i bolaget, och således är mitt påstående uttalande riktigt, att ett bolag icke får bildas, om det har mindre än fem aktieegare.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits å hvartera af de olika yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd.

§§ 55—65 äfvensom §§ 67—77 godkändes.

§ 78 var så lydande:

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla två tredjedelar kronan och en tredjedel åklagaren. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

*Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)*

Herr Persson i Stallerhult erhöll ordet och yttrade: Enligt § 77, som nu är antagen, stadgas böter från 5 till och med 500 kronor för vissa uraktlåtenheter, som af såväl styrelseledamöter som enskilda aktieägare kunna begås. I den nu föredragna paragrafen finnes stadgadt, huru dessa böter skola fördelas, och i detta afseende är föreslaget, att $\frac{2}{3}$ skola tillfalla kronan och $\frac{1}{3}$ åklagaren. Jag för min del anser, att man icke bör slå in på den vägen att uppmuntra åklagaremagten att åtala så ringa förseelser som af en eller annan inom bolaget kunna begås, för att erhålla sin andel af böter som därför komma att ådömas. Jag tror verkligen, att allmänna åklagaren bör göra sin pligt utan att uppmuntras med sportler af en sådan natur. Åtskilliga gånger hafva lagförslag framlagts för Riksdagen, i hvilka föreslagits en sådan fördelning att allmänna åklagaren skulle hafva en viss andel af böterna och kronan en annan. Men under senare år har Riksdagen beslutat, att de böter, som i sådant fall ådömas, skola tillfalla kronan ensam. Jag tror äfven, att här föreligger en så beskaffad lag, att man bör följa denna praxis och gifva kronan alla böterna.

Jag vill endast framdraga två exempel, huru Riksdagen i dylika fall handlat. År 1887, då Kongl. Maj:t framlade för Riksdagen förslag angående handelsregister, firma och prokura, fans i lagförslaget stadgadt, att vissa försummelse i afseende på skyldigheten att inregistrera affärsföretag skulle straffas med böter från 5 till 100 kronor, och att af dessa böter ena hälften skulle tillfalla allmänna åklagaren och den andra hälften kronan. När detta förslag behandlades inom lagutskottet, uppstod fråga, huruvida det icke vore skäl, att hela bötesbeloppet tillfölle kronan, och lagutskottet motiverade denna sin åsigt med dessa korta ord, som jag skall taga mig friheten att uppläsa: »I andra stycket af § 24 stadgas, att böter, som ådömas enligt § 23, skola fördelas lika mellan kronan och åklagaren. Den uppmuntran till tjänstenit i beifrande af de i sistberörda § omförmälda förseelser, som väl härmed är afsedd, tror utskottet icke vara erforderlig eller lämplig; och har därför föreslagits, att dessa böter likasom sådana, hvilka ådömas enligt förordningen angående patent den 16 maj 1884 (22 §) och lagen om skydd för varumärken den 5 juli samma år (19 §) äfvensom ofvan åberopade förordning af den 30 maj 1879, skola tillfalla kronan ensam. När sedan frågan föredrogs i kammaren, höjdes ingen enda röst mot den ändring, som lagutskottet företagit, och i den sedan utfärdade författningen i ämnet är stadgadt, att de böter, som ådömas, skola tillfalla kronan ensam. Vid 1889 års riksdag förelåg en proposition med förslag till lag angående skydd mot yrkesfara. Säsom herrarna torde minnas, fans äfven der stadgadt böter för vissa förseelser, som kunde läggas yrkesidkare till last. Böterna voro der bestämda

Angående
förslag till
lag om aktie-
bolag.
(Forts.)

från 5 till 500 kronor. I det kongl. förslaget var det föreslaget, att af dessa böter $\frac{2}{3}$ skulle tillfalla åklagaren och $\frac{1}{3}$ kronan. När lagutskottet behandlade denna kongl. proposition, stod lagutskottet fast vid samma åsigt, att allmänna åklagaren icke borde tillerkännas någon andel af böterna, utan att de skulle tillfalla kronan ensam. Utskottet motiverade då denna uppfattning med dessa korta ord: »Böter, som ådömas enligt denna lag, böra efter utskottets tanke tillfalla kronan ensam, på sätt ock blifvit iakttaget i de flesta nyare författningar, hvilka innehålla bestämmelser om böter».

Det är ju således alldeles uppenbart, att Riksdagen flera gånger under senare tid icke tillerkänt allmänna åklagaren någon andel i böter på grund af åtal, som han i följd af sitt embete är skyldig att utföra. Om man ser på den kongl. proposition, som här är under behandling, finner man, att deri föreligger äfven förslag till ändring af lagen angående handelsregister, firma och prokura. De stå således i ett nära sammanhang med hvarandra, dessa lagar, och hvarför ej då i båda behålla samma bestämmelser angående böter, eller att de skola tillfalla uteslutande kronan och icke åklagaren?

Jag skall, herr talman på grund af hvad jag nu anfört anhålla att få framställa yrkande om sådan ändring i den nu föredragna paragrafens formulering, att paragrafen får följande lydelse: »Böter som enligt denna lag ådömas tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag». Jag anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Tenhult, *Truedsson*, *Lasse Jönsson*, *Andersson* i Nöbbelöf, *Svensson* i Olseröd, *Folke Andersson*, *Collander*, *Sjöberg* och *Anderson* i Hassebol.

Herr Berglöf yttrade: I förevarande lag har denna bestämmelse införts för att på något sätt sporra åklagaren att bevaka det allmännas intresse i dessa bolagsförhållanden. Det är sedan en smaksak, om man skall taga bort denna bestämmelse för att åklagaren skall egnar saken mindre uppmärksamhet. Ty tager man bort böterna, så egnar åklagaren i de allra flesta fall saken mycket liten tillsyn. Vill man således, att aktiebolagsbestämmelserna skola af åklagaren helt och hållet försummas, då bör man taga bort bötesandelen; men vill man, att han skall vaka öfver, att aktiebolagen skola skötas på sätt lagen föreskrifver, då bör man behålla bestämmelsen. Det är, som sagdt, en smaksak; och jag tillåter mig icke att bedöma den annat än efter min egen subjektiva uppfattning; och för den förefaller det tilltalande, att åklagaren får del i böterna, enär han då uppmärksammar saken bättre.

På grund häraf ber jag att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr Zetterstrand: I likhet med den förste talaren anser äfven jag, att böterna böra odelade tillfalla kronan. I lagen angående handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887 stadgas nemligen, såsom förut antydt, i 24 §, att böter, som ådömas enligt

23 § för försummad anmälan, skola tillfalla kronan, och den nu förevarande lagen anser jag vara närmast jemförlig med firmalagen. På denna grund förenar jag mig med det yrkande, som blifvit framställt af den förste talaren.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af utskottets förslag och *dels* på bifall till herr Perssons i Stallerhult under öfverläggningen framställda ändringsförslag. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition.

Den, som godkänner första särskilda utskottets förslag till lydelse af § 78 i förevarande förslag till lag om aktiebolag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den af herr C. Persson under öfverläggningen föreslagna lydelsen af nämnda paragraf.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 49 ja, men 121 nej; i följd hvaraf kammaren godkänt det af herr Persson under öfverläggningen framställda förslag till lydelse af ifrågavarande paragraf.

Återstående §§ 79–81.

Godkändes.

Efter föredragning af *rubriken* till lagförslaget yttrade:

Herr vice talmannen Östberg: Då kammaren återremitterat flera paragrafer af lagförslaget, hemställer jag, att äfven rubriken måtte till utskottet återförvisas.

Vidare anfördes icke. Rubriken återremitterades.

Slutligen förklarades utskottets i *punkten 2* gjorda *hemställan* besvarad genom kammarens vid föredragning af de olika paragraferna i det ifrågavarande lagförslaget fattade beslut.

Enligt den af kammaren godkända föredragningsordning förekom härefter till behandling utskottets förslag till *Lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet*.

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)

§ 1 af detta lagförslag var så lydande:

Förening för ekonomisk verksamhet med syfte
att åt medlemmarne anskaffa lifsmedel eller andra förnöden-
heter, eller
att afsätta alster af medlemmarnes verksamhet, eller
att bereda bostäder åt medlemmarne,
eller att på annat dermed jemförligt sätt främja medlemmar-
nes ekonomiska intressen,
må, der den består af minst fem medlemmar samt i enlighet
med denna lag antagit stadgar och utsett styrelse, kunna, på sätt
nedan sägs, varda registrerad.

Efter föredragning af paragrafen anförde:

Herr Bergström: Herr talman! Det motsvarande grund-
stadgandet i § 1 i bolagskomiténs ursprungliga förslag till lag om
föreningar för ekonomisk verksamhet var betydligt mera kortfattadt
än detta stadgande. Der talades endast om föreningar för ekono-
misk verksamhet utan något närmare angifvande af syftet med
dessa föreningar. Men då detta lagförslag kom till behandling i
högsta domstolen, så anmärktes der, att denna begreppsbestämmelse
vore allt för allmän och vidtomfattande, och åtskilliga af högsta
domstolens ledamöter ansågo önskligt, att i sjelfva lagtexten skulle
å ena sidan såsom exempel på de af lagen afsedda föreningar an-
föras de viktigaste och mest kända föreningarna, såsom produktions-,
konsumtions-, bostads- och byggnadsföreningar, och å andra sidan
så fullständigt som möjligt angifvas de föreningar, som, ehuru de
hafva ekonomiskt syfte eller intaga en med föreningar med sådant
syfte jemförlig ställning, dock icke vore i lagen afsedda. Herr
statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet har fäst be-
hörigt afseende vid dessa anmärkningar från högsta domstolens
sida; och på detta sätt har 1 § erhållit den lydelse, hvori den nu
föreligger från regeringen och särskilda utskottet. Tillika har i
regeringens förslag en paragraf, § 70, tillkommit, som från denna
lags bestämmelser undantager vissa föreningar för ekonomisk verk-
samhet.

Hvad nu vidkommer § 1, så är nog denna paragraf tillfreds-
ställande så till vida som den angifver åtskilliga lämpliga exempel
på föreningar för ekonomisk verksamhet. Den säger, att dylika
äro föreningar »med syfte

att åt medlemmarne anskaffa lifsmedel eller andra förnöden-
heter, eller

att afsätta alster af medlemmarnes verksamhet, eller
att bereda bostäder åt medlemmarne».

Men derefter har i regeringens förslag tillfogats ett stycke,
som ingalunda angifver något exempel på föreningar, som skulle
falla under denna lag, utan snarare angifver af hvad art alla före-
ningar skola vara, som i öfrigt skola hänföras under densamma.
Det heter nemligen:

»eller att på annat dermed jemförligt sätt främja medlemmarnes ekonomiska intressen».

Det är denna sista formulering, som jag för min del icke tror vara fullt lyckligt funnen.

Redan på förmiddagen har en talare framhållit, att åtskilliga föreningar för ekonomisk verksamhet kunna komma till stånd, hvilka icke kunna sägas hafva direkt till syfte att främja medlemmarnes ekonomiska intressen. Han talade om sådana byggnadsföreningar, som kunna bildas för att bygga en mötes- eller föreningslokal, en goodtemplarlokal eller dylikt, och han talade äfven om andra dylika föreningar. Det blir väl fråga om, huruvida dylika föreningar alls kunna komma till stånd och bli registrerade, om man använder denna formulering:

»eller att på annat dermed jemförligt sätt främja medlemmarnes ekonomiska intressen».

Det vill visserligen synas af herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet, anförande till statsrådsprotokollet, att han menat, att alla föreningar för ekonomisk verksamhet af hvad syfte det i öfrigt vara månne skola kunna få inregistreras, endast de icke stå i strid med 70 § i denna lag. Men då det skall vara en hel del myndigheter i de olika orterna, som skola tillämpa lagen, så torde det nog hända, att man på det ena hållet medgifver registrering, men på ett annat håll ett visst motstånd reser sig mot att bevilja sådan i ett liknande fall. Det synes mig önskligt, att man undviker att lemna tillfälle till dylika olika tolkningar från registreringsmyndigheternas sida, och därför tillåter jag mig, herr talman, att föreslå, att denna passus:

»eller att på annat dermed jemförligt sätt främja medlemmarnes ekonomiska intressen»,
förenklas till följande:

»eller att på annat sätt främja medlemmarnes intressen».

Jag anhåller om proposition på bifall till paragrafen med denna förändrade lydelse.

Herr *Eriksson* i Bäck instämde häruti.

Herr *Höglund*: Den af den föregående talaren gjorda anmärkningen tror jag i det stora hela taget saknar befogethet. Det skulle kunna tyckas, som om det icke vore något ekonomiskt intresse i de exempel, han anförde om byggandet af goodtemplarlokaler och dylikt, men det finnes dock ett så till vida ekonomiskt intresse för deltagarne i ett sådant företag, som de derigenom undvika att betala hyra, och jag tror, att, så snart penningar sättas in i ett företag, man kan säga, att ett ekonomiskt intresse är med i saken, och att i följd deraf föreningar af detta slag komma in under denna paragraf.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr *Hedin*: Det kan så mycket mindre vara någon anledning att på de skäl, den siste talaren anført, motsätta sig herr

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.*

(Forts.)

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)

Bergströms förslag, som bestämmelsen i det af herr Bergström åsyftade stycket »eller att på annat dermed jemförligt sätt främja medlemmarnas ekonomiska intressen» lika väl som de föregående bestämmelserna falla under hufvudbestämmelsen i första raden af denna paragraf, der det heter: föreningar för *ekonomisk verksamhet* med syfte att — — att — — att — — eller att — —. Det är således alldeles öfverflödigt att hafva ordet *ekonomiska* framför ordet *intressen* i 4:de stycket; och, om man tager bort det, vinner man derigenom ett ändamål, hvars giltighet herr Bergström har uppvisat.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner å de olika yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd med den ändring, som af herr Bergström under öfverläggningen föreslagits.

§§ 2 och 3.

Godkändes.

§ 4 lydde enligt utskottets förslag sålunda:

Vid föreningens bildande *skola* medlemmarne bestämma, huruvida allenast föreningens tillgångar, förfallna men ej guldna insatser och andra afgifter inräknade, skola häfta för dess förbindelser, eller medlemmarne åtaga sig obegränsad eller till visst belopp begränsad personlig ansvarighet för föreningens förbindelser.

I afgifven reservation hade deremot herr vice talmannen *Östberg* hemställt, att ifrågavarande § måtte erhålla följande lydelse:

»Medlem i registrerad förening vare ej pliktig att utöfver de insatser eller andra afgifter, han inbetalt eller förbundit sig att inbetala, ytterligare något tillskjuta.»

Herr vice talmannen *Östberg* begärde ordet och yttrade: Med afseende å denna § har jag gjort ett särskildt yrkande, till hvilket jag ber få hemställa om bifall. Den af mig föreslagna lydelsen å paragrafen är denna:

»Medlem i registrerad förening vare ej pliktig att utöfver de insatser eller andra afgifter, han inbetalt eller förbundit sig att inbetala, ytterligare något tillskjuta.»

Detta innebär, att föreningar icke skulle få stiftas med personlig ansvarighet, vare sig begränsad eller obegränsad.

Då man läser aktiebolagslagen, der bestämda föreskrifter finnas derom att aktieegare skola vara fritagna från personlig ansvarighet, så måste man med skäl undra, hvarför icke liknande bestämmelser upptagits i förslaget till lag angående registrerade föreningar. Orsaken, hvarför man icke vill hafva personlig ansvarighet i aktie-

bolagen, är väl hufvudsakligen den, att man vill hafva reda och ordning i bolagsväsendet. Annars skulle man ju kunna anse det rimligt, att ett aktiebolag egde rätt att i sin bolagsordning intaga bestämmelser derom, att aktieegare åtaga sig särskild ansvarighet, begränsad eller obegränsad. Om man vill med afseende å aktiebolagen undvika detta, så kan jag icke finna annat, än att lika starka skäl finnas för att göra samma bestämmelse i fråga om de registrerade föreningarna. Huru skulle det komma att taga sig ut, om den föreslagna bestämmelsen blefve lag? Man skulle få föreningar med de allra mest vexlande bestämmelser med afseende å ansvarigheten. Den ena föreningen blir stiftad såsom ett aktiebolag utan personlig ansvarighet, den andra med obegränsad personlig ansvarighet och den tredje med begränsad ansvarighet, varierande i hundratals olika former. Jag kan icke förstå, att detta kan vara bra för föreningarnas medlemmar och ännu mindre för de utom stående personer, som finge med föreningarna att göra, ty säkert är, att det skulle blifva mycket svårt att hålla reda på, huru vidsträckt ansvarigheten vore i det ena och andra fallet.

Man har särskildt påpekat och påstått, att personlig ansvarighet skulle vara så fördelaktig för konsumtionsföreningarna och att i Tyskland målmännen för arbetarerörelsen sagt, att det vore ett lifsvilkor för konsumtionsföreningarna att få begagna sig af personlig ansvarighet. Först derigenom kunde föreningarna vinna lifaktighet och verksamt befördra arbetarnes fördelar. Jag kan knappt förstå, huru man kan komma till en sådan slutsats. Det förefaller mig, att särskildt för den samhällsklass, som tillhör konsumtionsföreningarna, det skall vara af vigt att icke blifva indragen i någon personlig ansvarighet. Det säges visserligen, att det står fritt för en hvar att icke gå in i någon förening förr än man gjort sig underrättad om huru det förhåller sig med ansvarigheten. Men just med afseende å konsumtionsföreningarna förefaller det mig, som om i många fall ett ganska stort moraliskt tvång att ingå i dem skulle komma att göra sig gällande. Jag tänker mig en konsumtionsförening vid en större fabrik eller annan industriel inrättning, och jag föreställer mig, att det i ett sådant fall knappt blir möjligt för arbetarne der att undandraga sig att ingå i föreningen och påtaga sig alla de förpligtelser, som föreningens stadgar innehålla.

Hvad beträffar påståendet, att den obegränsade personliga ansvarigheten väsentligt skulle underlätta dylika föreningars uppkomst och fortvaro, så tror jag, att resultatet kan komma att blifva ett helt annat. Antag, att en konsumtionsförening med personlig ansvarighet kommer i gång, men att sedermera affären vanskötes eller bringas på fall genom oredlighet i förvaltningen; då blir naturligtvis följden den, att det belopp, som erfordras för att betala skulderna, kommer att uttaxeras på dem. En sådan sak kommer nog att spridas och blifva bekant inom vida kretsar. Jag fruktar då för, att den kommer att ganska väsentligt rubba framgången för liknande organisationer. Jag tror, att sådana fall komma att verka vida mera hämmande på konsumtionsföreningarne, än

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)

om de till en början hafva litet svårt för att få den kredit, de kunna behöfva.

Jag ber att mot den obegränsade personliga ansvarigheten ytterligare få återopa, hvad jag i min reservation deremot anført, och vill endast tillägga, att, om utskottets förslag antages, det kommer att gifva anledning till användningen af de i 6 § föreskrifna långa och obehagliga tilläggen i firmabeteckningen. Man blifver nemligen på gruud af nämnda paragraf tvungen att till den egentliga firmabeteckningen sätta långa bihang. För en mejeriförening finge man t. ex. tillsätta orden: »utan personlig ansvarighet», »med begränsad personlig ansvarighet», eller »med obegränsad personlig ansvarighet», beroende på stadgarnes bestämmelser i detta afseende. Jag tror, att dessa långa beteckningar blefve synnerligen otrefliga och komme att föranleda mycket obehag. I synnerhet mellan de båda senare firmatilläggen är det en högst obetydlig skilnad. Man behöfver vid den ena endast sluta ut eller ditskrifva en enda bokstaf, så har man betecknat den andra. Nu kan man visserligen säga, att sådana formella obehag i sak ej göra så mycket. Enligt min tanke böra de dock tagas något i öfvervägande.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den af mig vid denna paragraf afgifna reservationen.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Elgered.

Vidare anförde:

Herr Höglund: Jag ber först och främt att få säga, att jag så till vida är ense med den föregående talaren, att jag anser det önskvärdt, att så få föreningar som möjligt med obegränsad personlig ansvarighet uppstå. Men derifrån till ett formligt förbud för dylika föreningar anser jag det vara ett ganska stort steg.

Enligt hvad som upplysts, existera redan i vårt land ganska många föreningar med obegränsad personlig ansvarighet. Då sålunda sådana föreningar redan finnas, har man ju anledning antaga, att behovet af en dylik föreningsform förefinnes. Särskildt då det är fråga om att för första gången stifta en lag för föreningar för ekonomisk verksamhet, anser jag det icke vara skäl att utesluta en föreningsform, som redan i icke ringa grad förefinnes. Hvad tro herrarne blefve följen deraf? Jo, icke att sådana föreningar upphörde, men väl att de komme att existera på samma sätt som förut eller så, att de icke blifva bundna af lagen.

Jag anser, att den föregående talaren har, af den organisatoriska likheten mellan aktiebolag och föreningar för ekonomisk verksamhet, låtit förleda sig att i någon mån förvexla dessa associationsformers begrepp. Både föreningarna och aktiebolagen bestå af en sammanslutning af ett större antal personer, som icke alla kunna deltaga i värden af associationens angelägenheter. Följen deraf blifver, att såväl aktiebolaget som föreningen måste utse vissa personer att sköta de gemensamma angelägenheterna. Dessa per-

soner utgöra styrelsen. Vidare måste, då icke alla medlemmarne i ett bolag eller en förening hvar för sig kunna granska och bedöma styrelsens åtgöranden, revisorer också utses för att å medlemmarnes vägnar utföra detta värf. Det är således i organisationen som likheten förekommer mellan aktiebolag och föreningar för ekonomisk verksamhet. Denna likhet har naturligtvis också föranlett en sak, som reservanten i sin reservation anmärkt, eller att en stor del paragrafer i förevarande lagförslag innehålla fullständigt enahanda och i samma ordalag affattade bestämmelser som en del paragrafer i förslaget till aktiebolagslag. Men längre sträcker sig icke likheten. Går man nemligen till begreppet af dessa båda associationsformer, finner man, att i aktiebolaget det inbetalda kapitalet betyder allt, men den enskilde aktieegarens person så godt som ingenting. Uti föreningen deremot är förhållandet helt annat. Der har medlemmens personlighet en stor betydelse. Nya medlemmar få icke inträde utan efter styrelsens pröfning, lott får icke på annan öfverlätas och ovärdiga medlemmar kunna uteslutas. Detta är allt saker, som gifva en helt olika karakter åt föreningen i jemförelse med aktiebolaget, och som, så att säga, ställer föreningen ett godt stycke närmare handelsbolaget eller på ett stadium mellan handelsbolag och aktiebolag. Då handelsbolaget såsom kreditbas har den obegränsade personliga ansvarigheten, så följer också deraf helt naturligt, att man kan tänka, att den personliga ansvarigheten äfven kan, åtminstone i vissa fall och i viss grad, vara berättigad för föreningen.

Jag har nu talat om den teoretiska sidan af saken. Går jag sedan öfver till den praktiska sidan, som är hufvudsaken, så har reservanten derom i sin reservation anført, att följden af den personliga ansvarigheten blifver, att föreningsmedlemmarne blifva i allmänhet helt och hållet beroende af styrelsens redbarhet och duglighet. Men om den personliga ansvarigheten icke medgifves, hvad blir då följden? Jo, att, såsom också i reservationen finnes anmärkt, andra personer eller vissa medlemmar i föreningen blifva nödsakade att åtaga sig personlig ansvarighet för föreningens förbindelser. De blifva alltså tvungna att ställa borgen. Nu vill jag säga, att, hvad borgenssystemet angår, jag anser det vara en af de största kräftskador, som tära på vårt ekonomiska lif. Redan ur den synpunkten bör hellre den personliga ansvarigheten för föreningsmedlem tillätas, än borgenssystemet uppmuntras. Men borgenssystemets användande i nu ifrågavarande fall skulle också få till följd, att föreningen blefve beroende af de personer, som ikläda sig borgen. Jag hemställer till edert bepröfvande, mine herrar, hvilket som är bäst för en förening: att blifva beroende af styrelsens redbarhet och duglighet eller af borgensmännens godtycke. Ty det blifver följden.

Hvad den obehöfvade firmabeteckningen beträffar, är det en anmärkning, som jag icke kan tillmäta synnerligt värde, så mycket mindre som för de långa firmabeteckningarne stämplrar kunna användas, som kunna för billigt pris erhållas.

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

Jag har intet vidare att tillägga, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ivar Månsson: Denna sak förefaller mig mycket viktig. Jag kan icke förstå eller fatta, hvarför det skall vara mera nödvändigt att vid de s. k. registrerade föreningarna för ekonomisk verksamhet hafva solidarisk ansvarighet än det är vid aktiebolagen. Jag ber få säga, att min uppfattning är, att bestämmelsen om solidarisk ansvarighet kommer att verka på så sätt, att antingen inga föreningar komma till stånd, eller också, att de föreningar, som komma till stånd, ställa sig utom lagen. Ty säkert är, att rädslan för den solidariska ansvarigheten är så stor, att de flesta säkerligen skola draga sig för att gå in i sådana föreningar, om de skulle komma till stånd. Vi böra komma i häg, att dessa föreningar till största delen bestå af personer, som icke kunna följa med och kontrollera de affärer, föreningarna göra, och jag måste därför på det högsta beklaga, om denna kammare skulle bifalla paragrafen såsom utskottet föreslagit den. Jag tänker här särskildt på, huru det då skulle ställa sig för dessa mejeriföreningar, som i vårt land börjat blifva så allmänna. Det förhåller sig nemligen så, att man i följd af förhållandena nära nog icke har fritt val, om man vill gå in i dessa mejeriföreningar eller icke. Man blifver, snart sagdt, tvingad att vara med i dem för att få något betaldt, om man vill sälja sina mejeriprodukter. Då är det hårdt, att man på samma gång tvingas in i en solidarisk ansvarighet. De medlemmar af en förening, som icke vilja vara med om den solidariska ansvarigheten, men af orsak, som jag antydtt, ändock nödgats att ingå i en förening, kunna å en bolagsstämma öfverröstas af öfriga föreningsmedlemmar, och de blifva då tvungna att finna sig i ett sådant beslut.

Den senaste talaren nämnde, att det vore nödvändigt, att vissa personer iklädde sig personlig ansvarighet för en förenings affärer. Nej, det behöfva de icke, om de ej sjelfva vilja, ty affärerna kunna uppgöras efter hand. Vid mejeriföreningarna går det nu i allmänhet så till, att för det hus och de maskiner, som behöfva anskaffas, lån upptages, som sedermera intecknas, så att det finnes säkerhet därför i föreningens egendom; men affärerna uppgöras efter hand. Någon skuldsättning behöfver sålunda icke ifrågakomma. Men om styrelsen vill gå till väga på det viset, att den för affären lånar penningar, blir det styrelsens egen sak. Styrelsemedlemmarna blifva ansvarige för de förbindelser, den utfärdar, men de äro ju ock i stånd att kontrollera dem, men om styrelsen inlåter sig i vidlyftiga företag och skuldsätter föreningen, blefve det icke lätt för de enskilda medlemmarna i föreningen att kontrollera dessa affärer. Jag får säga, att den omständigheten, att det ifrågasättes att ålägga föreningsmedlemmarna personlig ansvarighet, har hos mig väckt det allra största bekymmer i fråga om mejeriföreningarna. Ty jag tror, att, om denna paragraf antages såsom utskottet formulerat den, man skall få skäl att befara, att denna bestämmelse kommer att menligt inverka på den i öfrigt mycket goda saken.

Jag kan, såsom jag nämnt, icke finna, hvarför det skall vara nödvändigt att här bestämma en solidarisk ansvarighet. Jag tycker, man bör gå en sådan väg, att man icke uppmuntrar dessa föreningar till skuldsättning, utan i stället till att uppgöra sina affärer efter hand. Vare sig det är en konsumtionsförening eller någon annan förening, bör den vara mån om att köpa och sälja kontant, så att den icke behöfver skuldsätta sig. Detta är för mig de skäl, som göra, att jag på det lifligaste yrkar, att vi sluta oss till den af herr vice talmannen vid betänkandet fogade reservationen och bifalla paragrafen, såsom han der formulerat den. Jag ber få säga, att detta är så mycket mera nödvändigt, som jag hört uppgifvas, att Första Kammaren tagit lagförslaget oförändradt. Här gäller det således att i handling afgöra, om man vill åtaga sig en sådan solidarisk ansvarighet som här ifrågasättes eller icke.

Jag ber att få yrka bifall till den af herr vice talmannen mot denna paragraf afgifna reservationen.

Herr Larsson i Berga instämde häruti.

Herr Ohlsson från Vexjö: Jag skall först be att få påpeka, att den föregående talaren antagligen icke behörigen uppmärksammat fortsättningen af detta lagförslag, då han kunnat yttra sig så, som han gjort. Han antog, att, om han gick in i en förening, som från början icke hade personlig ansvarighet för medlemmarne, pluraliteten vid ett sammanträde skulle kunna besluta sådan ansvarighet. Jag ber då att få hänvisa honom till § 17 i lagen, der det heter: »Beslut, hvarigenom medlemmarnes ansvarighet för föreningens förbindelser skärpes, vare ej giltigt med mindre samtliga medlemmarne derom förenat sig.» Således, när jag gått in i en förening, är jag säker på, att jag såsom föreningsmedlem icke kan mot min vilja underkastas någon annan ansvarighet än den, jag åtagit mig från början. Hvad talaren i det fallet anförde förtjenar sålunda icke det ringaste afseende.

Talaren antydde vidare och tog dervid ett exempel från mejeriföreningarne, att man kan bo på en sådan plats, att man blir tvungen att ingå i en dylik förening, hvilka bestämmelser den än må hafva, för att man skall kunna sätta sig i tillfälle att sälja sina ladugårdsprodukter till rimligt pris. Ja, det är sant. Förhållandena kunna vara sådana. Men jag ber honom betänka, om det i *sådant* fall är bättre att hafva att göra med ett bolag eller med en enskild person än med en dylik förening. Det är ju dock endast på tillgång och efterfrågan som priset beror. Kan jag icke sälja till mer än *en*, är det naturligtvis denne, som bestämmer priset, denne ende må nu vara bolag, enskild person eller förening; och en lag kan i det fallet ingenting åtgöra. Detta säger sig ju sjelft.

Jag skall slutligen be att få påpeka, att om denna paragraf icke antages i det skick, den nu föreligger, så att medlemmarne i en förening sjelfva få besluta om och ordna sina ekonomiska angelägenheter, och bestämma, om de vilja hafva partiel ansvarighet

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.*
(Forts.)

eller solidarisk ansvarighet eller alls ingen personlig ansvarighet, då är hela detta lagförslag nära nog af noll och intet värde. Då kan man gerna slopa det helt och hållet. Denna fråga har mycket dryftats i utskottet, och man var der ense om, att i fall dessa bestämmelser icke intagas i lagen, kunde man, som sagdt, gerna afslå det hela. Vi veta ju dock, att man varit mycket angelägen om att få denna lag just för föreningarne, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande paragraf.

Herr Olsson i Mårdäng: I motsats mot den siste ärade talar-
ren skall jag be att få förena mig med dem, som yrka bifall till
vice talmannens förslag. Jag kan icke begripa, huru man nu kan
vilja fastslå en sådan bestämmelse som denna, att förening må
kunna besluta, att medlemmarne skola åtaga sig personligt ansvar
för föreningens förbindelser, då man på förmiddagen sade, att dessa
föreningar skulle utgöra ett slags ersättning för de mindre aktie-
bolagen. Det synes mig då vara en ganska besynnerlig inkonse-
qvens, att dessa mindre bolag under ett annat namn skola hafva
andra bestämmelser rörande ansvarigheten än de större bolagen.
Jag yrkar därför, som sagdt, herr talman, bifall till det förslag,
som framstälts af vice talmannen.

Herr Persson i Tällberg: Det är nog sant, som herr Ohlsson
från Vexjö sade, att det står i lagen, att det behöfves *alla* före-
ningsmedlemmarnes samtycke för ett beslut om personlig ansva-
righet. Men det är lika sant, hvad herr Ivar Månsson sade, att
man kan blifva tvingad af omständigheterna att gå in i en före-
ning, der personlig ansvarighet för medlemmarne är föreskrifven.
Ty om det icke på en ort finnes någon annan förening att ingå i,
och alla medlemmar utom en önska personlig ansvarighet, måste
denne gå med derpå, om han vill vara med i föreningen. Ensam
kan han ju icke bilda någon förening. Det finnes i vårt land
många sådana föreningar med personlig ansvarighet för medlem-
marne, och sådana föreningar kunna mycket väl bildas enligt den
lag, vi redan hafva, därför kan jag lika litet som en del andra
talare här förstå, hvad denna lag skall tjena till. Jag kan icke
finna, att den i någon mån kan vara bättre än den, vi förut hafva,
eller att man särskildt skall stifta lag för att få till stånd förenin-
gar, som man gerna önskar komma ifrån.

På grund häraf skall jag be att få yrka bifall till herr vice
talmannens reservation.

Herr Ivar Månsson: Jag skall blott med anledning af den
ärade talarens på vexeibänken yttrande be att få säga, att det vis-
serligen kan vara sant, att det står mig fritt att göra, som jag vill.
Men jag tror dock, att det i praktiken går klent med den saken.
Ty om en mejeriförening beslutar, att medlemmarne skola vara
solidariskt ansvariga och detta beslut fattas af eu majoritet mot

en stor minoritets vilja, hvad skall jag då göra? Huru skall jag bära mig åt? Om jag icke kan sälja min mjölk, går jag under. Jag får då lägga ned min boskapsskötsel, ty jag kan icke köra långa vägar hvarje dag för att få afsätta min mjölk. Jag är således helt enkelt tvingad, mine herrar, att vara med i denna förening. Jag tycker, att det är en märkvärdig lagstiftning, att man skall blifva tvingad in i en sådan solidarisk ansvarighet, och jag förstår icke, huru man kan säga, att hela lagen icke duger, om man ej får denna bestämmelse. Det är för mig obegripligt, att man kan säga så. Nog tycker jag, att det skulle vara lika bra att hafva samma bestämmelser i det fallet för dessa föreningar som för aktiebolagen; ty kan man sköta dessa senare, kan man nog också sköta de förra på samma sätt. Kunna icke föreningarna få kredit på annat sätt än derigenom att medlemmarne skola vara personligt ansvariga, då få föreningarna hellre låta bli att skuldsätta sig. Jag yrkar fortfarande bifall till herr vice talmannens reservation.

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

Herr Berglöf: Det är verkligen tråkigt med dessa lagförslag och detta lagskrifvande. Riksdagen ingår med skrifvelse till regeringen och begär lagar. Regeringen tillsätter en komité, som efter långvarigt arbete, efter noggrant studium och efter mycket öfvervägande uppgör förslag till lagar, hvarefter regeringen låter förslagen behandlas af högsta domstolen samt slutligen sjelf lägger sista handen vid dem och anser dem vara lämpliga. Derpå komma dessa lagförslag till Riksdagen, som lemnar dem till ett utskott, hvilket under flere veckor sitter och gnuggar igenom dem och gör de ändringar, som kunna anses nödiga. Till sist kommer sedan det hela inför kamrarna; och efter ett flygtigt genomläsande af några paragrafer, efter ett flygtigt begrundande af det hela säger man: den der punkten går jag icke in på, utan jag yrkar afslag på densamma, äfven om därför hela lagen skulle falla. Kan det vara rimligt att så göra? Då tror jag, det är bättre, att Riksdagen slutar upp med att skrifva till Kongl. Maj:t och begära lagar, om man i sista hand skall gifva dem en så lättvindig behandling, som lemnats åt detta förslag. Jag har här i kammaren varit med om långa öfverläggningar rörande den skrifvelse, som ligger till grund för förslaget. Då framhölls just i afseende på dessa föreningar, om hvilka nu är fråga, nödvändigheten af att få en lag till stånd, som kunde afhjelpa en stor lucka i lagstiftningen. Man sade då: dessa föreningar kunna icke arbeta med någon ordning, därför att det icke finnes någon lag för dem. Det uppstår tvister och krångel på alla möjliga håll, därför att vi icke hafva någon lag att rätta oss efter. Det var på grund af dessa och många andra skäl, som då anfördes, som Riksdagen skref till Kongl. Maj:t och begärde en lag; men nu, sedan man fått den, nu vill man icke antaga den.

Dessa registrerade föreningar hafva blifvit jemförda med aktiebolagen. Man säger: aktiebolagen äro bra; i dem hafva aktieegarne icke någon personlig ansvarighet, sedan de inbetalt sina aktier. Man bör därför göra dessa föreningar lika med aktiebolagen, så att

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.*
(Forts.)

de blifva ett slags små aktiebolag, som kunna vara till gagn för den mindre affärsverksamheten. Ja, det kan nog vara sant, att det kan finnas många likheter mellan dessa föreningar och aktiebolagen. Men det finnes likväl en bestämd olikhet dem emellan, och det är i afseende på kreditbasen. Aktiebolaget har sin bestämdt gifna kreditbasis, som det står på. En hvar vet, hvilket aktiebolagets kapital är, och huru det förhåller sig med bolagets tillgångar. Men det är ej på samma sätt med föreningarne. I en förening kunna tillgångarne vexla från den ena tiden till den andra och det högst betydligt. Det är i många fall mycket obetydliga insatser af medlemmarne, som i föreningarne skola utgöra grunden för krediten. Ja, det finnes föreningar, som icke alls hafva några insatser af medlemmarne, utan som arbeta endast med lånta medel. Under utskottets öfverläggningar har det blifvit upplyst, att det ofta är fallet just med mejeriföreningarne, att medlemmarne icke göra insatser, utan att föreningarne lefva på lånta penningar. Icke kan väl den stora allmänheten, som skall göra affärer med både aktiebolag och föreningar, hafva samma trygghet, då det gäller en förening, som då det gäller ett aktiebolag, när den icke vet hvilka tillgångar föreningen kan hafva.

Man har sagt, att bestämmelsen derom, att förening skall kunna besluta, att medlemmarne skola vara personligt ansvariga för föreningens förbindelser, vore farlig; och man har sagt, att föreningar med sådan ansvarighet icke nu finnas och att man därför ej vill hafva några. Detta är icke sant. Det finnes en mängd föreningar i vårt land, der medlemmarne varit tvungna ikläda sig personlig ansvarighet för att kredit skulle kunna erhållas. Det finnes föreningar för uppköp af gödningsämnen, särskildt i Skåne, som nu drifva affärer, som gå på 100,000-tals kronor, hvilka föreningar icke kunnat få någon kredit, förrän medlemmarne iklädt sig personligt ansvar. Icke tro väl herrarne, att en affärsman kan vilja göra affärer, som gå på så stora summor, med en förening, om hvilken han icke vet, hvad den eger. Först sedan det blifvit beslutadt, att medlemmarne ikläda sig personligt ansvar för föreningens förbindelser, vågar affärsmanen göra affärer med föreningen. Man har tillsport föreningar, hvarför de beslutat införandet af personligt ansvar, och man har alltid fått till svar, att det varit det enda sättet att kunna drifva affärer. Det är på grund af dessa upplysningar, som lemnats såväl till komitén som till utskottet, som man icke kunnat annat än antaga denna paragraf i det skick, den nu föreligger.

Jag återkommer till aktiebolag och deras förhållanden. Det finnes en del aktiebolag, som icke kunna få kredit med mindre än att en större eller mindre del af aktiebolagets delegare ikläda sig personlig ansvarighet, d. v. s. de gå i borgen för bolagets förbindelser. Nu har det sagts: föreningarna skola anlita samma system, medlemmarne skola ikläda sig borgen för föreningarnas förbindelser, då går det bra. Ja, mine herrar, ni hafva icke läst lagen och hvad som står i densamma, om ni vilja gå med om ett sådant uttalande. Här är icke fråga om att ikläda sig solidarisk

ansvarighet, utan endast personlig ansvarighet. Skilnaden härvid är den, att om föreningen grundas på borgenssystem, få medlemmarne skrifa under skuldsedlar på större eller mindre belopp. När de äro förfallna, så vänder fordringsegaren sig direkt mot löftesmannen. Men den föreningsmedlem, som åtagit sig personlig ansvarighet för föreningens förbindelser, står icke i samma ställning som en löftesman på en skuldsedel, ty innan man får vända sig mot föreningsmedlemmen, skall föreningen hafva gjort konkurs, och föreningens tillgångar skola vara realiserade, och det skall hafva visats, hvilken brist som uppstått hos föreningen. Sedan allt detta är gjordt, skall bristen fördelas mellan föreningsmedlemmarne och af dem gäldas. Således har man den fördelen, att man icke genast blifver öfverfallen af fordringsegarne, som man blir, då man iklädt sig en borgen, vare sig det är aktiebolag eller förening.

Det säges vidare: vi vilja hafva föreningarna sådana som de nu äro. Ja, mine herrar, hvilket lagligt skydd lemna dessa föreningar? Icke det minsta, ty de föreningar, som för närvarande finnas, äro privaträttsliga aftal. Bildar jag nu en förening, så bestämmer jag i föreningens regler, huru långt jag går med min ansvarighet. Om den omtalade mejeriföreningen vill ikläda sig personlig solidarisk ansvarighet, och 25 stycken af dem, som äro medlemmar i föreningen, enas derom för att kunna drifva densamma, måste den 26:te medlemmen, som icke vill ikläda sig sådant ansvar, utgå och sjelf ordna för afyttrandet af sina mejeriprodukter.

Således finna vi, att förhållandet nu är icke bättre än det skulle blifva efter denna lag, ty majoriteten kan ju tvinga till flera skärpta bestämmelser i afseende å ansvarigheten.

Dessutom böra vi ihågkomma, att detta lagförslag berättigar en hvar att taga på sig den ansvarighet, som han finner lämpligt åtaga sig. Ingen kan tvingas, utan föreningen bildas med den ansvarighet, föreningsmedlemmarne sjelfva vilja åtaga sig. Det kan väl icke förefinnas något olämpligt uti att antaga en sådan lag.

Den föregående talaren har lifligt uppmanat kammaren att instämma uti den af herr vice talmannen afgifna reservation. Ja, mine herrar, jag har funderat mycket på denna sak och jag har varit af alldeles samma åsigt, som herr vice talmannen framhållit i den vid denna punkt fogade reservationen, men jag har efter en lång granskning af lagen låtit mig öfvertygas om nödvändigheten af att antaga det föreliggande förslaget, i fall man vill hafva en föreningslag, som blir till nytta och gagn, intill dess någon bättre framlägges.

Om nu detta lagförslag faller, så får man ingen lag; man får börja på nytt och försöka få någon annan, men det drager naturligtvis årtal. Antaga vi deremot lagen, så är det väl icke så förfärligt att hafva den någon tid, på det att vi må tillse, om den är till gagn och nytta. Befinnes lagen vara olämplig och skadlig för den stora allmänheten och dess intressen, så

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.*
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)

är det ju icke värre, än att Riksdagen ändrar eller upphäfver den-
samma.

Jag anser mig äfven böra upplysa kammaren om, att Första
Kammaren godkänt lagförslaget i föreliggande skick, och jag vågar
hemställa, att denna kammare följer medkammarens exempel och
antager lagförslaget, ty det innebär en stor förbättring gent emot
de oregerade förhållanden, som nu råda med hänsyn till våra
föreningar.

Med herr Berglöf förenade sig herrar *Jönsson* i Gammalstorp
och *Zetterstrand*.

Herr Bergström: Herr talman! Det synes mig dock vara en
någon lättvindig anmärkning, som den siste talaren rigtade mot
dem, som här uppträdt och yrkat på ändringar i lagförslaget. Han
sade, att detta skett »endast och allenast efter en flygtig genom-
läsning», hvilken naturligtvis gifvit ett resultat af litet värde i
jmförelse med den noggranna pröfning, som han och utskottets
öfriga medlemmar kunnat underkasta lagförslaget. Det synes mig
som om i denna punkt det vore oberättigadt att framställa en sådan
anmärkning, då dock den förevarande paragrafen redan i högsta
domstolen varit föremål för högst allvarsamma anmärkningar.
Jag vill erinra den siste talaren om, att en af högsta domstolens
ledamöter då hade ett utförligt yttrande, hvilket han började på
detta sätt:

»Enligt min åsigt skulle det innebära en allvarsam fara, om
lagstiftaren genom att medgifva registrering af sådana förenin-
gar, hvilkas stadgar ålade sina medlemmar personlig ansvarighet
för föreningens förbindelser, uppmuntrade till så beskaffade före-
ningars bildande.»

Och i detta yttrande instämde dessutom två af högsta dom-
stolens ledamöter.

Den af den siste talaren framställda anmärkningen synes mig
i detta stycke vara så mycket mera oberättigad, som en af utskot-
tets medlemmar kommit med ett annat yrkande i reservationsform,
och denne utskottsledamot väl får anses hafva gjort sin framställ-
ning efter grundlig pröfning.

Hvad beträffar den ärade talarens yttrande om, att då Riks-
dagen begärt ett förslag till lagstiftning i fråga om föreningar, så bör
den väl ock hålla till godo med hvad den får — ja, så föllo
kanske icke alldeles hans ord, men sådan ungefär var hans mening
— hvad detta beträffar, så är, om reciten är riktig i herr statsrådet
och chefens för justitiedepartementet yttrande till statsrådsproto-
kollet, hvad Riksdagen begärt i detta stycke endast en utredning,
huruvida särskilda lagbestämmelser kunde meddelas angående de
rättsförhållanden, som uppstå genom samegendom i stadsfastighet,
samt beträffande delning af sådan fastighet. Sedermera har enligt
samma recit denna framställning från Riksdagens sida gifvit an-
ledning till det ytterligare komité-, utrednings- och annat arbete,
af hvilket vi för närvarande se frukterna. Det synes mig således,

som om Riksdagen icke gifvit någon bestämd anvisning i nu ifrågasvarande afseende, hvilket den begärt skulle följas vid utarbetandet af lagförslaget.

Under behandlingen af lagförslaget rörande aktiebolag har från åtskilliga håll af vederbörande framhållits, att man borde se till, att man förhindrade osund affärsverksamhet. Nu förefaller det mig, som om all affärsverksamhet, der man bygger på föreningar med ända till obegränsad personlig ansvarighet, är osund; och jag kan under sådana förhållanden icke finna annat, än att man bör söka bot för hvad som brister på annat håll. Man bör söka åstadkomma en lagstiftning rörande småfolkets affärsverksamhet, fotad på andra grunder än på föreningar för ekonomisk verksamhet med ända till obegränsad personlig ansvarighet.

På grund af hvad jag nu anfört, kommer jag för min del att gifva min röst åt det förslag, som framstälts af af herr vice talmannen.

Herr *Ramstedt* förklarade sig instämma med herr *Bergström*.

Herr *Höglund*: Jag ber att med några ord få betona en sak, som af en föregående talare icke beaktats. Det var herr *Ivar Månsson* i *Träa*, som talade om, att en majoritet kunde tvinga en medlem af en förening att ingå på obegränsad ansvarighet, sedan han gått in i en förening, som hade begränsad ansvarighet. Jag vill minnas, att han yttrade sig så. Jag ber då att få erinra om, att det i 17 § första punkten heter: Beslut, hvarigenom medlemmarnes ansvarighet för föreningens förbindelser skärpes, vare ej giltigt, med mindre samtliga medlemmarne derom förenat sig.

Det kan alltså icke gå till på det viset, som herr *Ivar Månsson* sade; utan har en person gått in i en förening med vare sig ingen personlig ansvarighet utöfver insatsen eller också med endast begränsad ansvarighet, så kan icke ansvarigheten skärpas mot hans vilja.

Jag skall icke yttra något vidare, utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af utskottets förslag och *dels* på ogillande deraf och godkännande af den af herr vice talmannen för paragrafen föreslagna lydelsen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begärdes och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som godkänner den af herr vice talmannen föreslagna lydelse af förevarande § 4 i förslaget till lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, röstar

Ja;

Angående förslag till lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Förts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse af samma paragraf.

Omröstningen visade 91 ja mot 65 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

För § 5 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Förenings stadgar skola angifva:

- 1) föreningens firma;
- 2) föremålet för föreningens verksamhet;
- 3) den ort, der föreningens styrelse skall hafva sitt säte;
- 4) den insats, med hvilken hvarje medlem skall i föreningen deltaga, huru insatserna skola göras, samt huruvida medlem må deltaga i föreningen med högre belopp än enkel insats;
- 5) huru för föreningens förbindelser skall ansvaras;
- 6) huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet;
- 7) huru revision af styrelsens förvaltning skall ske;
- 8) huruvida räkenskapsafslutning skall ske för år eller oftare samt tiden derför;
- 9) huru ofta ordinarie sammanträde skall hållas;
- 10) huru kallelse till sammanträde skall ske, och andra meddelanden bringas till medlemmarnes kännedom.

Efter föredragning af paragrafen anförde

Herr vice talmannen Östberg: Med anledning af kammarens beslut rörande 4 § ber jag att få hemställa, att i 5 § måtte utelämnas den femte punkten, som lyder: »huru för föreningens förbindelser skall ansvaras», och att till följd deraf de efterföljande momenten framflyttas.

Vidare anfördes icke. Med bifall till herr vice talmannens förslag beslöt kammaren, att mom. 5 skulle ur paragrafen utgå, och nummerordningen å de följande momenten i enlighet dermed rättas.

§ 6 var så lydande:

Förenings firma skall innehålla ordet »förening» samt, der medlemmarne ej åtaga sig personlig ansvarighet, orden »utan personlig ansvarighet», der ansvarigheten är begränsad, orden »med begränsad personlig ansvarighet» och, der den är obegränsad, orden »med obegränsad personlig ansvarighet». Ej må firman innehålla personnamn eller ordet »bolag».

Ny firma skall tydligt skilja sig från andra, *hos samma myndighet* förut enligt bestämmelserna i denna lag registrerade, ännu bestående firmor.

Herr vice talmannen Östberg yttrade: På grund af de föregående besluten hemställer jag, att 6 § 1 mom. måtte erhålla följande lydelse: »Föreningens firma skall innehålla ordet förening. Ej må firman innehålla personnamn eller ordet bolag»; samt att 2 mom. måtte erhålla samma lydelse som i utskottets förslag.

Angående förslag till lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.
(Forts.)

Det af herr vice talmannen sålunda hemställda ändringsförslag blef af kammaren godkändt.

§§ 7—16.

Godkändes.

§ 17 var så lydande:

Beslut, hvarigenom medlemmarnes ansvarighet för föreningens förbindelser skärpes, vare ej giltigt, med mindre samtliga medlemmarne derom förenat sig.

Beslut om annan ändring af stadgarne eller om föreningens upplösning af annan orsak, än i 36 § sägs, vare ej giltigt, med mindre samtliga medlemmarne förenat sig derom eller beslutet fattats å två på hvarandra följande sammanträden, deraf *minst* ett ordinarie, och å det sammanträde, som sist hålles, biträds af *minst två tredjedelar* af de röstande. Är härutöfver något vilkor för beslutets giltighet i stadgarne bestämdt, lände ock det till efterrättelse.

Efter föredragning af paragrafen yttrade

Herr vice talmannen Östberg: Jag tillåter mig hemställa, att första momentet måtte ur § 17 utgå, äfvensom att det i början af andra momentet förekommande ordet »annan» måtte uteslutas.

Vidare anfördes icke. Herr vice talmannens ändringsförslag bifölls.

§ 18.

Godkändes.

§ 19 hade enligt utskottets förslag följande lydelse:

Beslut om ändring af stadgarne skall registreras. Styrelsen skall härom *ofördröjligen* göra ansökning och dervid foga, i två

Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)

exemplar, med styrelseledamöternes egenhändiga, *bevittnade* namn-underskrifter styrkta utdrag af protokoll, som i det ärende förts.

Beslut, som innefattar lindring af den medlemmarne enligt stadgarne åliggande skyldighet att i föreningen göra insats eller inskränkning i den personliga ansvarighet för föreningens förbindelser de enligt stadgarne åtagit sig, må ej gå i verkställighet förrän ett år förflutit från det beslutet *registrerades*.

Herr vice talmannen Östberg erhöll ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa att uti 19 paragrafen andra stycket måtte utslutas följande ord: »eller inskränkning i den personliga ansvarighet för föreningens förbindelser, de enligt stadgarne åtagit sig».

Jag får tillika hemställa att paragrafen i öfrigt måtte godkännas.

Härefter blef paragrafen af kammaren godkänd med den lydelse, som af herr vice talmannen föreslagits.

§§ 20—47 äfvensom *rubriken* till den nu genomgångna afdelningen af lagförslaget godkändes.

Efter föredragning af § 48 anförde:

Herr vice talmannen Östberg: Jag vågar hemställa, att herr talmannen måtte på en gång föredraga §§ 48—55. De handla alla om »särskilda bestämmelser om registrerade föreningar med personligen ansvariga medlemmar». Och hemställer jag i händelse af bifall till sådant föredragnings sätt, att samtliga dessa §§ måtte ur förslaget utgå.

Sedan herr talmannen i ett sammanhang föredragit jemväl §§ 49—55, beslöt kammaren, att hela den afdelning, som omfattade §§ 48—55, skulle jemte tillhörande rubrik ur lagförslaget utgå.

§§ 56 och 57.

Godkändes.

§ 58 var så lydande:

Är ej, då anmälan efter 50 § 4 mom. göres, anmälda förhållandet så styrkt, som för hvarje fall finnes föreskrifvet, meddele Konungens befallningshafvande styrelsens ledamöter föreläggande, vid vite, att afgifva förklaring, så ock, när omständigheterna dertill föranleda, att insända de handlingar, som för ärendets pröfning må vara erforderliga.

Har eljest den anmälade icke iakttagit de föreskrifter, som finnas för hvarje särskildt fall stadgade, eller pröfvas föreningens stadgar eller beslut, som för registrering anmäles, icke hafva i före-

skrifven ordning tillkommit eller ej stå i öfverensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning, skall registrering vägras.

Vägras registrering, skall Konungens befallningshafvande ofördröjligen hålla sökanden tillhanda eller, om han uppgifvit fullständig adress, till honom med allmänna posten öfversända skriftlig underrättelse om beslutet med skälen derför.

Är sökanden med beslutet missnöjd, ege han att, vid talans förlust, innan klockan tolf å sextionde dagen från beslutets dag deröfver anföra besvär hos Konungen.

Beträffande denna § anförde:

Herr vice talmannen Östberg: Då i första stycket af denna paragraf förekommer ett stadgande, som hänför sig till paragraf 50, hvilken paragraf uteslutande rör föreningar med personligen ansvarige medlemmar, vågar jag hemställa, att första stycket i den föredragna paragrafen måtte uteslutas, äfvensom att ordet »eljest», som förekommer strax i början på följande stycke, måtte utgå.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt kammaren, att första stycket af denna paragraf äfvensom ordet »eljest» i andra stycket skulle utgå.

§ 59 hade enligt utskottets förslag följande lydelse:

Beviljas förenings registrering, låte Konungens befallningshafvande i registret införa:

- 1) dagen för stadgarnes antagande;
- 2) föreningens firma;
- 3) föremålet för föreningens verksamhet;
- 4) den ort, der styrelsen har sitt säte;
- 5) om och i hvad mån föreningens medlemmar åtaga sig personlig ansvarighet för föreningens förbindelser;
- 6) huruvida räkenskapsafslutning skall ske för år eller oftare samt tiden derför;
- 7) styrelseledamöternes fullständiga namn och hemvist;
- 8) hvilken eller hvilka bland styrelseledamöterna äro berättigade att teckna firman;
- 9) huru kallelse till sammanträde skall ske, och andra meddelanden bringas till medlemmarnes kännedom.

Dessutom skall, om föreningens medlemmar åtaga sig obegränsad eller till visst belopp begränsad personlig ansvarighet för föreningens förbindelser, förteckning å medlemmarne införas i registret.

Det ena exemplaret af stadgarne skall, försedt med bevis om registreringen, till sökanden återställas.

Herr vice talmannen Östberg yttrade: Jag hemställer, att ur denna paragraf mom. 5 måtte uteslutas, och likaledes, att det af utskottet till denna paragraf tillagda stycket måtte utgå. Detta stycke har följande lydelse:

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag om regi-
strerade för-
eningar för
ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

»Dessutom skall, om föreningens medlemmar åtaga sig o-
begränsad eller till visst belopp begränsad personlig ansvarighet för
föreningens förbindelser, förteckning å medlemmarne införas i re-
gistret.»

Det af herr vice talmannen sålunda framställda förslag till
lydelse af denna paragraf blef af kammaren godkänt.

§ 60—65.

Godkändes.

§ 66 var så lydande:

Öfverensstämmar ej förteckning, hvarom i 51 § förmåles, med
inkomna anmälningar om inträde i föreningen eller afgang derur,
förelägge Konungens befallningshafvande styrelsens ledamöter vid
vite att afgifva förklaring och insända de handlingar, som för åstad-
kommande af rättelse kunna vara erforderliga.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af

Herr vice talmannen Östberg, som anförde: Då denna para-
graf endast afser förhållanden, som röra föreningar med personligen
ansvarige medlemmar, anhåller jag, att denna paragraf i dess helhet
måtte ur förslaget utgå.

Med hifall till detta herr vice talmannens yrkande, beslöt
kammaren, att denna paragraf skulle ur lagförslaget utgå.

Rubriken till §§ 56—66.

Godkändes.

§ 67.

Godkändes.

För § 68 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Underlåter styrelseledamot att iakttaga föreskrift, som i 19 §
1 mom., 23 § 4 mom., 30 §, 50 § 1 mom. eller 51 § är meddelad,
straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Lag samma vare om liqvidator, som ej fullgör hvad honom
enligt 40 § 2 mom. eller 44 § 3 mom. åligger.

Herr vice talmannen Östberg begärde ordet och yttrade: Jag
vågar anhålla, att ur denna paragraf hänvisningen till § 50 1 mom.
och § 51 måtte utgå, och att paragrafens första stycke sålunda får
följande lydelse: »Underlåter styrelseledamot att iakttaga föreskrift,

som i 19 § 1 mom., 23 § 4 mom. eller 30 § är meddelad, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor»; samt att andra stycket godkännes i enlighet med utskottets förslag.

Angående förslag till lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.
(Forts.)

Det af herr vice talmannen sålunda framställda ändringsförslag bifölls af kammaren.

Härefter föredrogs § 69, så lydande:

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla två tredjedelar kronan och en tredjedel åklagaren. Saknas tillgång till fulla gäldandet af böterna eller af vite, hvartill någon på grund af denna lag fälles, skall förvandling ske enligt allmän strafflag.

Beträffande lydelsen af denna § anförde

Herr Persson i Stallerhult: Under åberopande af hvad som anfördes, då § 78 i aktiebolagslagen för en stund sedan föredrogs, och med anledning af det beslut, som då fattades, skall jag anhålla att få hos herr talmannen framställa det yrkande, att § 69 måtte erhålla följande af mig föreslagna lydelse: »Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång» etc.

Detta är endast en ändring, som står i full öfverensstämmelse med det beslut, som fattades för en stund sedan vid föredragningen af motsvarande paragraf i aktiebolagslagen.

Vidare yttrades ej. Det af herr Persson framställda förslag till lydelse af denna § bléf af kammaren godkänt.

§§ 70 och 71 samt rubriken till den afdelning, som omfattade §§ 67—71, äfvensom rubriken till det ifrågavarande lagförslaget godkändes.

Utskottets i punkten 3 gjorda hemställan förklarades vara genom kammarens i fråga om de särskilda paragraferna af hithörande lagförslag fattade beslut besvarad.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr B. V. Hedgren under två dagar från och med den 26 dennes.

§ 3.

Justerades tre protokollsutdrag.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande ärenden:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 10 a, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pension å allmänna indragningsstaten åt kartografen Carl Edvard Dahlman;

n:o 56, i anledning af såväl Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i och tillägg till de för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade vilkor och bestämmelser, som åtskilliga inom Riksdagen väckta motioner om ändrade föreskrifter rörande samma fond;

n:o 57, i anledning af inom Riksdagen väckta motioner angående nedsättning af annuiteter och straffräntor å vissa enskilda jernvägsbolags statslån;

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt landsstatshus i Luleå;

n:o 59, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster;

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Marma skjutfält;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående rätt för Eslöfs köpings skoldistrikt att öfvertaga ett från förra militiebostället n:is 15 och 17 Eslöf i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län afsöndradt område;

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Gettnabo n:o 1 i Kalmar län; och

n:o 63, i anledning af väckt motion om användningen af inflytande medel genom exporttull å trävaror och trämassa;

bankoutskottets memorial n:o 11, angående riksbankens skuld på så kallade lånebanksobligationer m. m.; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 35, i anledning af väckt motion om ändring af den uti förordningen angående kommunalstyrelse i stad stadgade beräkning af kommunalbeskattning å jordbruksfastighet;

n:o 38, i anledning af dels väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om den legala annonseringen, dels ock väckta motioner angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom;

n:o 39, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 16 mom. 2 och 4 i förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande m. m., och

n:o 40, i anledning af väckt motion om fördelning på vissa år af utgifter, som boställshafvare fått vidkännas för indelning af boställsskog m. m.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,¹⁶ e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.